De vogels van ZUID-KENNEMERLAND

Opgedragen aan Jan P. Strijbos
ter gelegenheid van zijn
75ste verjaardag op 14 maart 1966

Er zijn, van tijd tot tijd, al verscheidende overzichten verschenen van de vogels van bepaalde delen van Nederland. Merkwaardigerwijs gebeurde dit nog niet voor Zuid-Kennemerland, een streek waar toch al sinds vele tientallen jaren intensief wordt gevogeld en waar het aantal min of meer deskundige vogelaars per vierkante kilometer wellicht groter is, dan in welk ander deel des lands ook.
Natuurlijk zijn er in de loop der jaren in boek en tijdschrift wel veel losse waarnemingen uit dit gebied gepubliceerd. Deze nu vormen als het ware het geraamte van de hier volgende lijst van de in Zuid-Kennemerland aangetroffen vogelsoorten, aangevuld met vooral gegevens die in de periode sinds de laatste wereldoorlog werden verzameld door leden van de Vogelwerkgroep Haarlem. Het is dus, zoals gewoonlijk bij deze publicaties, vooral groepswerk, doch het tijdrovende literatuuronderzoek en de critische samenstelling van de lijst geschiedden door de heren W. J. Akkerman en Drs. F. Niesen, die beiden sinds hun jeugd in Zuid-Kennemerland hebben rondgezworven.
De 75ste verjaardag van Jan P. Strijbos, die we zoetjesaan wel de nestor der Kennemer vogelaars mogen noemen, leek een goede aanleiding om tot publicatie van de verzamelde gegevens over te gaan. Tevens om deze lijst, over het gebied dat hem zo na aan het hart ligt, aan hem op te dragen.
De samenstellers zelf wensen deze lijst slechts te zien als een eerste poging tot het vastleggen van gegevens over de vogelwereld van het beschreven gebied. Zij zijn zich bewust, dat er gebreken aan kleven en dat er bij velen nog ongepubliceerde aanvullende gegevens zullen berusten. Zij hopen dat deze publicatie aanleiding zal zijn hun die aanvullende gegevens en mogelijke correcties toe te zenden, juist nu dit overzicht de aandacht vestigt op hiaten in onze kennis.
Ten aanzien van de grenzen van het behandelde gebied kan worden ver-

meld, dat deze in het westen worden gevormd door de Noordzee, in het noorden door het Noordzeekanaal en in het oosten en zuiden door Zijkanaal F en een lijn te trekken van Halfweg/Zwanenburg naar Hoofddorp en vandaar naar Noordwijk.
Voor niet-Kennemers lijkt het nuttig te verduidelijken dat met AW-duinen wordt bedoeld het uitgestrekte duingebied der Amsterdamse waterleiding tussen Zandvoort en Noordwijk en met Kennemerduinen het Nationale Park „De Kennemerduinen". De herhaalde aanduiding Meded. VWGH verwijst naar de gestencilde mededelingen van de Vogelwerkgroep Haarlem. De Ned. Vogels is gebruikt als afkorting voor het driedelige werk *De Nederlandsche Vogels* van Eykman c.s., terwijl voorts herhaaldelijk wordt verwezen naar periodieken van de N.O.V. en C.N.V., resp. Nederlandse Ornithologische Vereniging en Club van Nederlandse Vogelkundigen, thans samenwerkend in de Nederlandse Ornithologische Unie.
De gegevens zijn bijgewerkt tot medio 1964, aangevuld met de belangrijkste waarnemingen tot medio 1965. De volgorde en nummering, alsmede het gebruik van de Nederlandse en wetenschappelijke namen is in overeenstemming met de *Avifauna van Nederland* (1962) van de Commissie voor de Nederlandse Avifauna. Ondersoorten zijn slechts vermeld als de gegevens betrekking hebben op verzamelde exemplaren of wanneer de ondersoorten in het veld met zekerheid kunnen worden herkend. (Het gebruik van de nummering van de *Avifauna* heeft tot gevolg, dat (nog) niet in het gebied waargenomen soorten ontbreken. Het aantal in Zuid-Kennemerland waargenomen soorten is dus kleiner dan 356!

Uit de bijdrage van Jan P. Strijbos zelf aan dit nummer blijkt al, hoeveel er vooral in Zuid-Kennemerland in de loop der jaren verloren is gegaan. Als de publicatie van de lijst van Vogels van Zuid-Kennemerland kan bijdragen tot het duidelijk maken van de noodzaak om wat ons desondanks rest zo ongerept mogelijk te bewaren, zal dit het rijkste verjaarsgeschenk zijn, dat Strijbos zich zelf zou hebben gewenst.

Moge het de op 14 maart a.s. 75-jarige gegeven zijn om nog vele jaren in *zijn* Zuid-Kennemerland (en vér daarbuiten) te genieten van het gadeslaan der vogels.

De vogels van ZUID-KENNEMERLAND

1. IJsduiker *Gavia immer*

Sporadische wintergast, af en toe (dood) op het strand, zelden op binnenwater.

Vondsten:

17 dec. 1921 1 ♀ Noordwijk aan Zee (Ardea 11-141 en 12-2);
3 jan. 1942 1 ex. Bloemendaal (ibidem 32-229);
20 jan. 1918 1 juv. ex. in staat van ontbinding strand tussen Zandvoort en IJmuiden (Org. C.N.V. 8-21);
13 febr. 1948 1 ex. Noordwijk (Ardea 40-83);
19 mrt 1947 1 ex. Bloemendaal (ibidem 38-78);
19 mrt 1947 1 ex. Noordwijk aan Zee (ibidem 38-78).

Waarnemingen:

januari 1961 1 ex. op de Binnenliede bij Haarlem;
21 nov. 1959 1 ex. bij Noordwijk (Limosa 34-189).

2. Geelsnavelduiker *Gavia adamsii*

Twee vondsten in ons gebied:
30 dec. 1934 1 ad ♀ onder Zandvoort (Ardea 23-47);
12 febr. 1946 1 ♀ onder Noordwijk (ibidem 35-230).

3. Parelduiker *Gavia arctica*

Betrekkelijk talrijke doortrekker en wintergast op zee; daar moeilijk van *stellata* te onderscheiden, maar uit het aantal doodgevonden exemplaren blijkt wel, dat deze soort weinig minder voorkwam dan de roodkeelduiker, in de jaren 1930-1945; misschien in aantal achteruitgegaan. Doodgevonden van dec. tot en met apr. (laatste datum 14 apr.). Minder vaak op zoet water dan de roodkeelduiker; slechts weinig waarnemingen, in dec. en jan., vnl. Oranjekom AWduinen en Noordzeekanaal.

4. Roodkeelduiker *Gavia stellata*

Talrijk op zee vanaf eind nov. tot laatste helft van apr. (21 apr. 1933). Komt vaker op zoet water dan *arctica* en wordt dan gezien in de kanalen en Oranjekom der AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, Mooie Nel e.o., Noordzeekanaal e.o.
Eén meiwaarneming: 15 mei 1947: 1 ex. bij de IJmuider zuidpier (Ardea 38-79).

5. Fuut *Podiceps cristatus*

Als broedvogel alleen enkele paren Mooie Nel en Binnenliede (Penningsveer) en, de laatste jaren, Vogelmeer Kennemerduinen.
Talrijke doortrekker; eerste herfstwaarneming 28 aug. 1931.
Soms in flinke troepen (enige honderden) op zee.
Bij vorst nogal eens op zoet water, bijv. Oranjekom AWduinen en bij Spaarndam.
Voorjaarstrek in mrt en apr., ook in de duinen; zo 4 ex. op 10 apr. 1960 Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11).

6. Roodhalsfuut , *Podiceps griseigena*

Vrij zeldzaam, sommige jaren wat meer voorkomend, zoals in de nawinter van 1937 en 1940/41.
Op zee, maar ook wel op zoet water; waarnemingen vanaf eind sept. tot eind mrt (o.a. 18 mrt 1956 1 ex. in prachtkleed strand Noordwijk (Wiek en Sneb 4-36)

7. Kuifduiker *Podiceps auritus*

Wel de zeldzaamste van de futen in ons gebied; van half nov. tot in de tweede helft van mrt waargenomen op zoet en zout water.

8. Geoorde fuut *Podiceps nigricollis*

Heeft in het voorjaar van 1945 vele broedpogingen gedaan (meer dan 40 paren aanwezig) in de geïnundeerde weilanden bij Haarlemmerliede, welke wel alle mislukten (Ardea 34-330).
In 1958 werden enige mei-, juni- en augustuswaarnemingen gedaan in Vogelmeer Kennemerduinen; de soort was daar al eerder in het najaar waargenomen. In 1959 werden hier 2 broedgevallen geconstateerd (8 pulli), de vogels waren aanwezig van medio apr. tot medio sept. (Meded. VWGH 10). In 1960 werden weer 2 broedpogingen gedaan, maar zonder resultaat; de vogels waren aanwezig van begin mei tot 21 sept. (meded. a.v. 11). In 1961 weer 3 broedparen aldaar, alsmede een broedgeval op een duinplas ten zuiden van de Zeeweg onder Bloemendaal.
Thans regelmatig broedvogel in de Kennemerduinen.
In 1964 werd broedpoging gedaan in het infiltratiegebied der AW-duinen.
Overigens weinig talrijk, van sept. tot in apr. op zout en ook wel zoet water.

9. Dodaars *Podiceps ruficollis*

Broedvogel in 3-4 paren in Vogelmeer Kennemerduinen; sedert 1958 in toenemend aantal broedend in het infiltratiegebied AW-duinen. Overwintert regelmatig in ons gebied: Oranjekom en kanalen AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, Mooie Nel, kanalen en IJ Spaarndam en Noordzeekanaal.

10. Vaal stormvogeltje *Oceanodroma leucorrhoa*

Slechts weinig waarnemingen en vondsten, van september tot en met november, sporadisch in december.

Als recente vondsten enz. noemen wij:

september 1950 1 ex. strand Noordwijk (Limosa 26-110);
15 sept. 1957 1 ex. IJmuiden (ibidem 32-38);
28 sept. 1963 1 ex. bij Zandvoort;
6 okt. 1963 1 ex. IJmuiden;
2 nov. 1952 1 ex. idem (ibidem 25-163);

8 nov. 1952 1 ex. dood Noordwijk (ibidem 26-110);
16 nov. 1947 1 ex. IJmuiden (Ardea 38-79).
Slechts 2 decemberwaarnemingen na 1908:
16 dec. 1962 IJmuiden (Limosa 37-20) en
28 dec. 1929 tussen IJmuiden en Castricum (Ardea 19-31).

11. Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus*

Is minder waargenomen of gevonden dan de vorige soort. Na 1908 wordt in „De Nederl. Vogels" deel II pag. 676 voor ons gebied slechts één vondst vermeld tot circa 1940.
Als recente vondsten en waarnemingen vermelden wij:

27 febr. 1962 1 ex. dood Noordwijk aan Zee (Limosa 37-20);
28 sept. 1963 1 ex. bij Zandvoort;
17 okt. 1958 1 ex. idem (Limosa 33-20);
27 okt. 1952 1 ex. dood bij Noordwijk aan Zee (Ardea 42-320);
ca. 2 nov. 1952 1 ex. dood strand Bloemendaal (ibidem 42-320);
6 nov. 1948 1 ex. dood station Santpoort (Limosa 21-129).

12. Noordse pijlstormvogel *Puffinus puffinus puffinus*

Drie gevallen, ons gebied betreffende:

29 sept. 1963 3 ex. richting z. over zee bij Zandvoort;
8 okt. 1952 1 ex. levend op strand tussen Bloemendaal en IJmuiden (Areda 40-175);
24 okt. 1921 1 verdroogd ex. aangespoeld Noordwijk aan Zee (Ardea 11-140).

Puffinus puffinus mauretanicus

Twee waarnemingen (vondsten) voor geheel Nederland:

13 sept. 1918 Noordwijk (Ardea 7-132) en
9 okt. 1955 Zandvoort (ibidem 43-308).

13. Grote pijlstormvogel *Puffinus gravis*

Drie van de vier landelijke vondsten gelden ons gebied:

28 okt. 1945 1 ex. Noordwijk (Ardea 34-381, Limosa 18-80);
17 nov. 1915 1 ad ♀ strand Noordwijk (Ardea 4-130);
18 nov. 1945 1 ♂ strand tussen Bloemendaal en IJmuiden (Ardea 34-381 en Limosa 18-80).

14. Kuhls pijlstormvogel *Puffinus diomedea borealis*

Enige (landelijke) vondst 26 oktober 1947: 1 dood ex. bij Zandvoort (Ardea 35-240, Limosa 20-230).

16. Noordse stormvogel *Fulmarus glacialis*

Wordt vrijwel alleen dood gevonden op het strand en wel normaal van eind aug.- begin sept. tot en met mrt, hoewel ook vondsten van apr.- aug. geen zeldzaamheid zijn.
In febr. 1962 werden grote aantallen dood gevonden op het strand.

17. Jan van Gent *Sula bassana*

Waarnemingen zowel als vondsten van dood aangespoelde vogels reeds vanaf tweede decade van sept. tot begin apr.

In de kruinen door hooge elken van Beeckensteyn lagen tientallen nesten der blauwe reigers (mei 1910). *(Foto Jan P. Strijbos)*

Vooral eind sept. en in okt. vrij geregeld zuidtrek, betrekkelijk dicht langs de kust.

Zomerwaarnemingen en vondsten:

12 juli 1960 1 juv. ex. op het strand bij Noordwijk;
30 juli 1960 1 ad. ex. richting z. over zee bij Noordwijk.

Merkwaardig is (binnenland):

24 aug. 1940: 1 juv. ex. vliegend boven en zwemmend in Leidsevaart onder Vogelenzang.

18. Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

Onregelmatige wintergast en doortrekker; voorheen nog het meest aan de Mooie Nel en bij Spaarndam; aldaar echter de laatste jaren slechts sporadisch.

Eén juniwaarneming: 19 juni 1941 1 ad. ex. Spaarndam (Ardea 31-113).

19. Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*

Zes waarnemingen en vondsten:

31 jan.-24 febr. 1938 een juv. ex. in Oranjekom AWduinen (Ardea 29-226);
1 febr. 1920 een juv. ex. dood bij Noordwijk aan Zee (ibidem 12-3);
18 mrt 1937 een idem strandpaal 74 (De Lev. Natuur 42-38);
28 sept. 1952 1 dood ex. Noordwijk (Ardea 32-320);
15-16 dec. 1963 1 ex. sluizen IJmuiden;
24 dec. 1954 1 ex. ibidem (Ardea 43-209).

20. Blauwe reiger *Ardea cinerea*

Van de twee grote kolonies in ons gebied uit de tijd van voor 1950, Bennebroek en Beeckensteyn, bestaat de eerstgenoemde niet meer en is de laatste sterk gekrompen.
In 1936 nog telden deze resp. meer dan 80 en 400 nesten. Bennebroek verdween circa 1940, op Beeckensteyn werden de vogels in 1959 verjaagd door het kappen van de nestbomen. De laatste kolonie telde de daaraan voorafgaande jaren tot 50 nesten. In 1961 weer in klein aantal (circa 20 nesten) aldaar aanwezig.
Na 1950 hier en daar kleine aantallen nesten aan de binnenduinrand tussen Haarlem en Vogelenzang, op de buitenplaatsen tussen Leidsevaart en Heerenweg.
Overwintert hier vrij veel en wordt dan nog al eens vorstslachtoffer.

21. Purperreiger *Ardea purpurea*

Slechts twee waarnemingen:

8 aug. 1956 1 ex. op strand bij Zandvoort en
17 aug. 1963 1 ex. in AWduinen.

22. Grote zilverreiger *Egretta alba*

Eén waarneming: 28 okt. 1951 een ex. over strand bij Zandvoort (Ardea 40-94).

25. Kwak *Nycticorax nycticorax*

Een juveniel ex. verbleef van 6 tot 16 november 1960 in de buurt van de Haarlemmerhout (villawijk met vijvers!).

26. Woudaapje *Ixobrychus minutus*

Zou in 1931 bij het Penningsveer onder Haarlem gebroed hebben (De Lev. Natuur 37-191). Daarna geen enkele waarneming meer.

28. Ooievaar *Ciconia ciconia*

Geen broedvogel meer in ons gebied; het laatste nest was dat in 1940 op „Huize Bennebroek".
Slechts enkele trekwaarnemingen:

17 febr. 1934 1 ex. Veerpolder onder Haarlem;
14 mei 1960 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11).

29. Zwarte ooievaar *Ciconia nigra*

Twee oude en één recente waarneming:

augustus 1904 1 ex. bij Lisse (De Lev. Nat. 10-163);
21 aug. 1884 3 ex. te Groot-Bentveld bij Zandvoort, waarvan 1 juv. ex. geschoten (De Ned. Vogels II, pag. 499-500);
29 sept. 1959 1 ex. in het duin bij Noordwijk (Vogeljaar 7-239).

30. Lepelaar *Platalea leucorodia*

Onregelmatige doortrekker en zomergast, het meest gezien in de maanden juni t/m. aug. en begin sept.
Komt dan meestal voor in de weilanden bij Spaarndam, Schalkwijk en aan Vogelmeer Kennemerduinen.
Soms vrij veel ex., zo 18-24 aug. 1944 in geïnundeerd gebied bij Halfweg circa 100 ex.
In het voorjaar veel minder, alleen enkele malen in 1957 aan het Vogelmeer: 31 mrt 10 ex. en 13 apr. 2 ex.
Volgens de literatuur zijn er ook okt. en zelfs nov. waarnemingen voor ons gebied.

33. Wilde eend *Anas plathyrhynchos*

Algemene broedvogel.
In het duin 's winters vrij weinig, alleen bij vorst in grotere troepen; in Vogelmeer Kennemerduinen 's winters maximaal 100-125 ex.
Als wintergast het meest op de Mooie Nel; daar dan in grote troepen: 31 dec. 1943 bijv. circa 2.000 ex., 29 dec. 1946 circa 1.500 ex.
Begin mrt 1947, na sneeuw en vorst, kwamen duizenden vogels in de Haarlemmerhout; zaten gewoon in de sneeuw, waren zeer mak, maar niet ziek of mager; er werden geen slachtoffers gevonden.

34. Wintertaling *Anas crecca*

Was zeldzame broedvogel in enkele paren in AWduinen bij het Oosterkanaal sedert 1937; recente gegevens van deze plaats wijzen op het nog steeds broeden aldaar.
In 1959 twee broedparen in het infiltratiegebied der AWduinen onder Zandvoort (Vogeljaar 8-43; vermoedelijk reeds een broedgeval aldaar in 1958); in 1960 en 1961 resp. 10 en 9 broedparen, in 1962 zelfs 20. Op de trek in niet groot aantal op geschikte plaatsen: Mooie Nel, het IJ, kanalen enz. AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, alsmede infiltratiegebied voornoemd.
Tijdens en na vorst vrij regelmatig in kleine aantallen; overwintert in klein aantal.
Voorjaarstrek hoofdzakelijk in mrt en begin apr.
Najaarstrek van begin juli af; sterke trek in de eerste helft van nov., wanneer aantal in Vogelmeer Kennemerduinen sterk oploopt tot 50, soms zelfs 150 ex. Blijft aldaar in steeds dalend aantal aanwezig tot midden apr., hoewel ook enkele waarnemingen werden gedaan in mei en juni.

In juli en aug. 1959 sterke toeneming in infiltratiegebied AWduinen: midden aug. 1959 aldaar bijv. 180 ex.

36. Zomertaling *Anas querquedula*

Zeldzame broedvogel in de AWduinen: 1936 een 8 legsel bij het Oosterkanaal; in 1948 een nest in de duinen achter Vogelenzang (Limosa 21-128) in 1950 een vrouwtje met 6/7 pulli op 8 juni op een weiland aan de Vogelenzangscheweg.
In 1959-1961 waren er een tweetal broedparen in het infiltratiegebied AWduinen onder Zandvoort.
Voorts alleen nog broedend in een terrein onder Spaarndam.
Weinig talrijke voorjaarstrekker, meest in de tweede helft van mrt en in apr.: dan in kleine troepjes, tot een 20 ex., op Mooie Nel en IJ bij Spaarndam en, in kleiner aantal, in het Vogelmeer Kennemerduinen. Ook enkele malen in dezelfde periode in de Oranjekom der AWduinen.
In de zomermaanden (mei t/m juli) in klein aantal aanwezig in het Vogelmeer voornoemd.
Weinig gegevens over najaarstrek en als wintergast; komt o.a. in Vogelmeer voorn. in klein aantal voor van eind juli af tot midden september.

38. Krakeend *Anas strepera*

Vrij zeldzame doortrekker in voor- en najaar, en wintergast; het aantal waarnemingen neemt de laatste jaren steeds toe.
Van augustus tot in april, voornamelijk in de kanalen der AWduinen, en Vogelmeer Kennemerduinen.
Laat is 8-13 mei 1956: 1 mann. ex. Vogelmeer a.v. (Meded. VWGH 3).

39. Smient *Anas penelope*

Op 22 mei 1937 werd ♀ aangetroffen op 6 eieren in Zwarteveld (AWduinen); broedde nog op 30 mei; ♂ in dezelfde tijd geregeld in de Oranjekom aldaar.
Op latere broedgevallen zouden kunnen duiden:
3 juni 1941 een paartje op weilanden langs Vogelenzangscheweg en 27 mei en 9 juni 1943 idem (hoewel ook in de broedtijd in 1959 paartje aanwezig was in het infiltratiegebied der AWduinen, zonder te broeden).
Ook eind juli 1962 nog een ♂ in de AWduinen gezien.
Als herfst- en wintergast niet erg talrijk, het meest op de Mooie Nel (tot enkele 100 en ex.); elders niet meer dan tientallen.

40. Pijlstaart *Anas acuta*

Doortrekker, hoofdzakelijk over zee, van medio mrt tot begin mei,

en begin sept. tot midden okt., vrijwel altijd minder dan 10 ex. tegelijk; soms reeds half aug. (infiltratiegebied AWduinen in 1959). Bij vorst soms waargenomen in de maanden nov. t/m febr.

41. Slobeend *Anas clypeata*

Zeldzame broedvogel, welke zich echter de laatste jaren snel uitbreidt. Broedde in 1929 op Mariënduin (De Lev. Nat. 34-221); mogelijk ook 1956 en 1957 bij station Lisse.
In 1958 eerste broedgeval in het infiltratiegebied der AWduinen onder Zandvoort, in 1959 reeds minstens 10, in 1960 minimaal 40, in 1961 zelfs 60 broedsels aldaar.
Voorts in 1960 en 1961 enkele broedparen bij Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11 en 12).
Broedt tenslotte in enkele paren in een gebied onder Spaarndam.
Vrij gewone doortrekker, spaarzame wintergast.
In het najaar vanaf eind aug. tot begin okt., met grootste aantallen in sept.
In het voorjaar meest in mrt en apr., soms eind febr.
In de winter weinig en dan veelal alleen bij vorst.
In Vogelmeer Kennemerduinen steeds in klein aantal, de laatste jaren (sedert 1959) zelfs in flink aantal (40-90 ex.) aanwezig van okt. tot in jan.

42. Krooneend *Netta ruffina*

Zeldzame vogel voor ons gebied.
Enkele recente waarnemingen zijn:

17-26 mrt 1959 1 ♀ Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 9);
6 okt. 1963 1 juv. ♂ Oranjekom AWduinen;
19 dec. 1959-6 jan. 1960 1 ♂ Vogelmeer a.v. (ibidem 11).

43. Toppereend *Aythya marila*

Wintergast, eigenlijk alleen bij vorst, meest op zee, maar (in veel mindere mate) ook wel op zoet water. Bijv. 6 jan. 1939 circa 800 ex. tussen IJmuider pieren en ca 200 ex. richting nno over zee, en 1 febr. 1942 circa 200 ex. in zee tussen strandpalen 66 en 63. In Oranjekom en kanalen AWduinen, omgeving Spaarndam, Noordzeekanaal en Vogelmeer Kennemerduinen meestal niet meer dan enkelingen, ook tijdens vorst.
Vroege data zijn 6/7 sept. 1958: 1 ♂ Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 9); 11 september 1942 1 ♀ Mooie Nel (Ardea 32-234).

Als late data noemen wij:

7 mei 1932 een ♀ op de Mooie Nel;
15 mei 1919 Noordwijk aan Zee (cf. van Oordt);
30 mei en 5 juni 1956 1 ♂ Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. a.v. 3).

Vier zomerwaarnemingen:

13 juli 1958 1 ♂ Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 8);

24-28 juli 1957 1 idem (ibidem 7);
eind juli 1962 2 ex. AWduinen;
4 aug. 1960 1 ex. in eclipskleed zijkanaal C Buitenhuizen.

44. Kuifeend *Aythya fuligula*

Talrijkste duikeend en, evenals tafeleend, vrijwel uitsluitend op zoet en brak water. Waarnemingen vallen meest van nov. t/m mrt, want ook deze soort komt pas in flink aantal tijdens en na vorst. Ook sept.-nov. en apr.-mei waarnemingen zijn niet zeldzaam. In 1958 voor het eerst een broedgeval in ons gebied: paartje in Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 8); (9 pulli).
In 1959 aldaar 4 broedparen met 36 pulli (ibidem 10) en in 1960 tenslotte 6 broedparen aldaar met 47 pulli (ibidem 11).
In 1960 ook 3 broedparen in het infiltratiegebied der AWduinen onder Zandvoort (meded. v. d. Elst). In 1961 daar tenminste 7 paren, in 1962 35, 1963 circa 70 paren.
Broedde in 1962 in enkele paren in de duinen onder Overveen.
Is thans in Kennemerduinen en AWduinen vrijwel het gehele jaar door aanwezig.

46. Tafeleend *Aythya ferina*

Voornamelijk wintergast tijdens en vooral na vorst.
Zo in 1940 pas op 10 febr. in Oranjekom, AWduinen, waar 20-30 ex. bleven tot 3 mrt; toen in totaal 150-200 ex. in de AWduinen aanwezig (Ardea 30-241).
In 1957 op 21 nov. 60 ex. in Vogelmeer Kennemerduinen (trek) (Meded. VWGH 7); midden dec. 1960 aldaar ca 200 ex. (ibidem 11).
In Vogelmeer Kennemerduinen de laatste jaren geregeld waargenomen; ook van mrt-sept., meestal in klein aantal (1-3 ex) aanwezig. In 1945 op 11 juni 6 paartjes in geïnundeerde Veerpolder bij Haarlem (broedvogels?).
In 1961 voor het eerst broedgeval en wel in infiltratiegebied der AWduinen (9 pulli); in 1964 8-10 broedparen aldaar.

47. Witoogeend *Aythya nyroca*

Slechts enkele waarnemingen, alleen van zoet water:

20/22 sept. 1956 2 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Limosa 30-106, Meded. VWGH 5);
18 dec. 1933 2 ex. Oranjekom AWduinen;
31 dec. 1960 1 ♂ Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 11);
4 febr. 1962 3 ex. Oranjekom AWduinen;
21/26 maart en 2 apr. 1960 1 ex. idem (Vogeljaar 8-111).

48. Brilduiker *Bucephala clangula*

Wintergast; in grotere aantallen alleen tijdens en na vorst. Waarnemingen vallen vnl. in periode half okt. (soms half sept.) tot eind apr. (soms begin mei).

Op zoet water (kanalen enz. AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, Spaarndam e.o., Noordzeekanaal enz.) meestal slechts in kleine aantallen tot enkele 10 tallen.
Op zee soms grotere troepen; zo circa 300 ex. op 1 febr. 1942 en ca 40 ex. op 28 dec. 1938 in zee bij IJmuiden.
Vroeg is 13 sept. 1959: 1 ex. Vogelmeer Kenn. duinen (Meded. VWGH 10); laat 5 mei 1960: 1 ex. ibidem (ibidem 11).
Zomerwaarnemingen:

19 en 25 juni 1937 een ♂ kanalen en Oranjekom AWduinen;
25 aug. 1958 een ♀ haven IJmuiden (Vogeljaar 6-82).

Adulte ♂♂ worden minder gezien dan ♀♀ of juv. ex.

49. IJseend *Clangula hyemalis*

Vrij zeldzame wintergast; de meeste waarnemingen (vrijwel uitsluitend eenlingen) dateren van nov. t/m febr., met als vroegste datum 17 okt. 1940: een ♀ bij Spaarndam (Ardea 30-242).
In winter 1957/58 regelmatig enkele, tot 5 ex. toe, tussen IJmuider pieren (o.a. Vogeljaar 5-20).
Waarnemingen bekend van kanalen enz. AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, Spaarndam e.o., Noordzeekanaal en IJmuiden.
Vreemd is 3-5 juli 1958: een ♀ Noordoosterkanaal AWduinen (Vogeljaar 6-60, Limosa 33-24).

50. Grote zeeëend *Melanitta fusca*

Wintergast op zee, maar veel minder talrijk dan zwarte zeeëend; gezien van nov. t/m apr. met als vroege datum 9 sept. 1933: ♀ in zee bij Zandvoort.
Eén zomerwaarneming: 18 juni 1916 Noordwijk aan Zee (Org. CNV 7-63).
Komt ook veel minder vaak op zoet water dan *nigra;* in de laatste jaren op zoet water slechts weinig waarnemingen:

19 nov. 1941 2 ♀♀ Spaarndam (Ardea 31-120);
9/16 dec. 1939 1 paartje Renbaankom e.o. AWduinen;
9/22 febr. 1958 1 idem Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 8);
18 febr. 1940 1 ♀ dood aan het Westerkanaal AWduinen;
20 febr. 1943 1 ♂ Mooie Nel (Ardea 33-207);
4/5 apr. 1956 1 idem Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 2).

52. Zwarte zeeëend *Melanitta nigra*

Talrijk op zee, meest vanaf begin okt. tot eind apr.-begin mei. Soms verplaatsingen op grote schaal, waarvan bedoeling niet altijd duidelijk is; zo 15 mrt 1942 een dag van geweldige noordelijk gerichte trek na langdurige strenge vorst, trokken 100en ex. richting zzw bij Zandvoort; omgekeerd op 7 febr. 1942 bij strenge vorst eveneens 100 richting nno over zee in half uur tijd.
Opvallend is, dat verplaatsingen vrijwel altijd tegen wind in gaan.

Komt bij storm en vorst ook wel op zoet water (Noordzeekanaal, Spaarndam e.o., kanalen enz. AWduinen en Vogelmeer Kennemerduinen).
Overzomert waarschijnlijk in klein aantal voor de kust:

4 aug. 1932 ♂ tussen IJmuiderpieren;
13 juli 1958 ♂ Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 8).

53. Eidereend *Somateria mollissima*

Was vroeger zeldame nu, althans in IJmuiden, vrij gewone wintergast.
Tussen de pieren aldaar bijv. in jan. 1958 zelfs een 70 ex., waaronder weinig adulte ♂♂.
Ook wel enkele zomerwaarnemingen voor de kust.

55. Grote zaagbek *Mergus merganser*

Wintergast en doortrekker, praktisch alleen tijdens en na vorst en dan soms talrijk.
Meestal op zoet water (kanalen AWduinen, Noordzeekanaal, Spaarndam e.o.). Geweldige „coldrush" op 24 jan. 1942: circa 1000 ex. in 1½ uur over zee richting zzw; volgende dag veel minder trek, slechts een 100 tal in ruim een uur.
Soms ook grote troepen op zoet water;

25 febr. 1940 circa 500 ex. bij Buitenhuizen en
2 mrt. 1940 circa 150 ex. w.o. 120 adulte ♂♂ bij Spaarndam (Ardea 30-243).

Vroeg is 19 sept. 1957: een ♀ Sluiseiland (Vogeljaar 5-89).

Laat is 5 mei 1937: een ♀ Noordzeekanaal (Ardea 27-107).

56. Middelste zaagbek *Mergus serrator*

Wintergast, vrijwel uitsluitend tijdens en na vorst. Is minder talrijk dan grote zaagbek en komt meer voor op zout water.
Enkele waarnemingen van eind apr. en eind sept. in Vogelmeer Kennemerduinen.
Vreemde data zijn:

29 aug. 1956: aantal ♂♂ bij grote sluis in IJmuiden (Vogeljaar 5-20) en
3 aug.-8 sept. 1961 ♀ in de Kennemerduinen.

57. Nonnetje *Mergus albellus*

Wintergast en talrijkste zaagbek; voorkomen ook het minst aan vorst gebonden, hoewel dan natuurlijk het talrijkst. Late doortrekkers waren ca. 60 ex. op 22 mrt 42 bij Spaarndam en 1 ex. op 21 mrt 1956 Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 1).
Wordt op zee weinig gezien, hoewel er bij vorst wel trek over zee is.
Op 26 mei en 16 juni 1961 werd een ♀ waargenomen in Kennemerduinen.

58. Bergeend *Tadorna tadorna*

Spaarzame broedvogel in Kennemerduinen en in duin ten zuiden van IJmuiden (circa 10 paren in 1951, cf Ardea 40-142).
In recente jaren in voorjaar in Vogelmeer Kennemerduinen 8-9 paren aanwezig, hetgeen dus wel de maximale sterkte op dit ogenblik zal zijn.
In 1959 werden 2 broedparen geconstateerd in het infiltratiegebied der AWduinen onder Zandvoort; in 1960 en 1961 aldaar 7 en 6 paren.
In duingebied ten zuiden van Bloemendaalse Zeeweg de laatste jaren eveneens 2-3 broedparen.
Voor recent overzicht zie Limosa 33-159 e.v.
Broedvogels komen in Vogelmeer Kennemerduinen in tweede helft van febr.; een aantal is daarna geregeld waar te nemen tot in juli; soms enkele dagen met pulli; oude vogels en jongen verdwijnen in de loop van juli; enkele augustuswaarnemingen van uitsluitend jonge ex. In juli en aug. enige malen trek gezien over zee, richting nno, vermoedelijk ruitrek.
In de winter alleen met vorst; dan herhaaldelijk enkele ex. in kanalen der AWduinen en, soms, Vogelmeer Kennemerduinen.
Ook „rush"trek over zee: zo circa 50 ex. op 24 jan. 1942 richting zzw.
Late doortrekkers waren 2 ex. op de Mooie Nel op 29 mrt 1941.

60. Grauwe gans *Anser anser*

Doortrekker, waarvan weinig gezien wordt.
Uit de laatste 20 jaren alleen:

eind sept. 1958 17 ex. richting zzw AWduinen;
9 dec. 1959 275 ex. id. zw over Haarlem en 70 ex. over zee bij Zandvoort;
18 jan. 1941 24 ex. richting zw over Haarlem (vorst, Ardea 31-116);
4 febr. 1940 1 ex. richting z Zandvoort (vorst, ibidem 30-329);
27 febr. 1956 2 ex. Haarlem, Leidsevaart (vorst);
15 mrt. 1942 flinke trek richting nno over zee Zandvoort.

Laat zijn 26 apr. 1942: 6 ex. in n richting over AWduinen (Ardea 32-231) en 28 mei 1962 13 ex. richting n als voren.

61. Kolgans *Anser albifrons*

63. Rietgans *Anser fabalis*

Beide soorten worden min of meer regelmatig waargenomen.

Anser fabalis brachyrhynchus

Hiervan slechts weinig waarnemingen;

Opmerking:
Ons gebied kent geen winterverblijfplaatsen voor ganzen, zoals in Friesland en elders in het land.
Waarnemingen op of aan het water komen alleen voor bij (strenge) vorst.

Overtrekkende troepen ganzen worden veel vermeld, maar grotendeels zonder opgave van de soort.
De aantallen zijn dus wel groter dan uit soortopgaven blijkt.

64. Sneeuwgans *Anser hyperboreus*

Eèn, oude, waarneming van 8 ex. te Lisse op 14 febr. 1895 (Tijdschr. Ned. Dierk. Ver. 1898-7).

65. Rotgans *Branta bernicla*

Alleen tijdens of na vorst; zeldzame verschijning.
Enige waarneming, niet tijdens vorst: 12 okt. 1941: 1 ex. Bloemendaalse strand (Ardea 31-117).

Branta bernicala hrota

Op 17 febr. 1909 een ♀ ex. Noordwijk aan Zee (De Ned. Vogels II pag. 569), en in febr. 1963 dood ex. in AWduinen.

66. Brandgans *Branta leucopsis*

Vrij zeldzaam, alleen in dec. jan. en febr., met als uitzondering: 3 dode ex. te Zandvoort op 25 mrt 1940 (Ardea 30-240).
Doortrek meest over zee, en bij vorst, bijv. op 1 febr. 1940 in richting z bij Noordwijk (De Lev. Nat. 44-382).
Een enkele maal aan zoet water: 18 jan. 1941: 3 ex. bij Oranjekom AWduinen; 27 dec. 1946 3 ex. zijkanaal B Spaarndam.

67. Canadese gans *Branta canadensis*

Eèn waarneming van 5-6 ex. in richting zw over de AWduinen op 25 jan. 1958 (Vogeljaar 6-38).

69. Knobbelzwaan *Cygnus olor*

Alleen tijdens sterke vorst. Zo in 1940 vanaf 10 febr., aangroeiend tot 43 ex. aan de filters der AWduinen aan de Leidsevaart; bleven daar tot 21 apr. 1940.

Winter 1940/41 en 1941/42 slechts enkele ex.
Winter 1955/56: in febr. 1956 doortrek gezien; 26 febr. 1956 7 ex. Noordzeekanaal Velsen (Wiek en Sneb 4-36).
In 1958/59 vanaf half apr. een ♀, van half juni hierbij een ♂, later vertrokken, in infiltratiegebied der AWduinen.

70. Wilde Zwaan *Cygnus cygnus*

Evenals vorige soort alleen tijdens strenge vorst; kleiner in aantal dan knobbelzwaan.

Winter 1939/40 max. 17 ex. op 11 febr. 1940 op de filters AWduinen; laatste ex. waargenomen op 31 mrt 1940.
Winter 1941/42 vanaf 31 jan. tot 10 mrt 1942 max. 4 ex. kanalen AWduinen.
Winter 1946/47 max. 5 ex. (febr.-mrt 1947) kanalen AWduinen.
Winter 1953/54 op 11 en 25 febr. 1954 2 juv. ex. Oranjekom AWduinen (Wiek en Sneb 2-13).
Winter 1955/56 6 ex. op 15 febr. 1956 kanalen enz. AWduinen.
Winter 1962/63 en
Winter 1963/64 10 tot 20 ex. in AWduinen.

71. Kleine zwaan *Cygnus bewickii*

Eveneens vrij zeldame gast; alleen de volgende (recente) waarnemingen:

17 okt. 1952 1 ex. AWduinen;
11 nov. 1961 1 ex. infiltratiegebied idem;
23 dec. 1962 13 ex. AWduinen (Limosa 37-28);
13 jan. 1963 1 ex. AWduinen;
31 jan. 1954 1 ex. idem (Wiek en Sneb 2-13);
febr. 1964 1 juv. ex. infiltratiegebied idem;
26 febr. 1956 5 ex. Noordzeekanaal Velsen (Wiek en Sneb 4-36);
16 mrt 1962 31 ex. Kennemerduinen (Limosa 37-28);
20 mrt. 1962 7 ex. Mooie Nel (ibidem);
22 mrt 1960 50-60 ex. richting no over Haarlem;
25 mrt 1944 1 ex. geïnundeerde polders bij Haarlem;
25 mrt-8 apr. 1956 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 1/2).

74. Steenarend *Aquila chrysaëtos*

Zeer zeldzaam; slechts twee waarnemingen:

13 sept. 1958 1 ex. richting zo, AWduinen bij Vogelenzang (Vogeljaar 6-76);
31 okt. 1934 1 ex. strand ten n van Zandvoort (Org. CNV 7-189).

75. Bastaardarend *Aquila clanga*

Op 5 nov. 1928 werd een aangeschoten ♂ gevonden bij Noordwijkerhout (Org. CNV 2-175).
Sedert 24 okt. 1964 verbleef een ex. in de AWduinen, vermoedelijk tot eind dec. 1964.

76. Schreeuwarend *Aquila pomarina*

Twee gevallen: 1 ♀ op 2 juli 1890 Velsen en 1 idem 30 mrt 1899 in duinen onder Zandvoort gevangen (Ned. Vogels II-440).

78. Buizerd *Buteo buteo*

Algemene doortrekker en wintergast, hoewel aantallen vrij sterk schommelen.
Komt al vanaf eind aug. en is vaak nog in mei aanwezig; zo 23 mei 1942 en 25 mei 1941 nog een ex. in de AWduinen.
In 1935 was in de AWduinen nog een ex. aanwezig tot in juli; volgens ontvangen mededelingen kort voor 14 juli 1935 afgeschoten.
In 1963 waren in juli nog twee ex. aanwezig in duinen onder Overveen.
In vroege herfst van 1958 sterke doortrek: enkele troepen (o.a. van 75-80 ex., in totaal ca. 300 ex.) richting zo bij Noordwijk aan Zee op 1 sept. (Vogeljaar 6-74).
Was volgens de literatuur omstreeks 1870 nog broedvogel in duinen achter Vogelenzang.

Buteo buteo vulpinus

Op 21 nov. 1855 werd ♀ gevangen te Bloemendaal (Ned. Vogels II-451).

80. Ruigpootbuizerd *Buteo lagopus*

Wintergast in wisselend aantal; laatste jaren beslist zeldzamer dan

voorheen.
Waargenomen van eind sept. tot begin mei. Zo:

24 sept. 1924 een ex. te Vogelenzang (Ardea 15-53) en
10 mei 1936 een ex. Haasveld AWduinen.
In sommige winters talrijker, bijv. 1931/32 en 1941/42.

Zeer vroeg is 2 sept. 1962: 1 ex. bij Zandvoort.

81. Sperwer *Accipiter nisus*

Vóór 1942 zeldzame broedvogel in het westen, in Bloemendaal en Vogelenzang, in slechts één of enkele paren en lang niet elk jaar. Keerpunt was 1942; sedert dat jaar vrijwel elk jaar 3-5 paren broedend in o.a. AWduinen, Naaldenveld, Duinlust, Kennemerduinen, Beeckensteyn en Santpoort.
Normale doortrekker in okt. en nov. (soms al eind aug.). Als wintergast weinig talrijk.
Enkele maart-aprilwaarnemingen zijn wel voorjaarstrekkers.
Op 23 dec. 1939 7 ex. in z richting over Elswoud: „koudetrek".

82. Havik *Accipiter gentilis*

Zeer weinig waargenomen; als recente gegevens alleen:

1 febr. 1942 ♀ AWduinen (Ardea 32-234);
4 apr. 1942 ex. onder Vogelenzang (ibidem);
8 juni 1938 ex. onder idem;
25 okt. 1947 ♂ bij Noordwijkerhout.

Accipiter gentilis buteoides

Op 5 dec. 1857 werd jong ♀ gevangen te Overveen.

83. Rode wouw *Milvus milvus*

Voor ons gebied zeldzaam; de volgende waarnemingen zijn ons bekend:

4 aug. 1957 ex. Vogelenzang (Vogeljaar 5-74);
29 aug. 1954 ex. Bloemendaal (Limosa 30-97);
8 sept. 1940 ex. in richting z bij Zandvoort (Ardea 30-244);
24 sept. en 1 o kt. 1950 op beide data 1 ex. Bloemendaal (Limosa 30-97);
30 okt. 1918 ex. Noordwijk (Ardea 8-81);
3 mrt 1946 ex. Aerdenhout (ibidem 35-232);
19 apr. 1917 adult ♂ AWduinen (De Lev. Nat. 24-63);
19 apr. 1919 ex. Velsen (Ardea 14-75);
half mei 1936 ex. Bloemendaal (Org. CNV 9-87);
juni 1877 ♀ met broedvlek geschoten Noordwijkerhout (Ned. Vogels 11-477).

84. Zwarte wouw *Milvus migrans*

Zeer zeldzaam; alleen enkele voorjaars- en zomerwaarnemingen.

19 apr. 1963 ex. AWduinen;
21 apr. 1874 ♀ bij Vogelenzang (Ned. Vogels II-479);
9 mei 1959 ex. Kennemerduinen (Vogeljaar 7-174);
15 mei 1947 ex. idem (Ardea 38-80);

24 mei 1964 ex. AWduinen;
27 mei 1886 ♂ Santpoort (Ned. Vogels a.v.);
juni-juli 1939 ex. AWduinen (Ardea 29-215).

85. Zeearend *Haliaeëtus albicilla*

Komt sporadisch voor, meestal van okt. tot febr.
Recente waarnemingen zijn:

14 okt. 1959 ex. aan kust bij Bloemendaal (Vogeljaar 8-16);
18 okt. 1959 juv. ex. AWduinen (ibidem 7-239);
1 nov. 1958 juv. ex. richting zzw over zee bij Bloemendaal;
dec. 1949 ex. duinen bij Vogelenzang (Limosa 22-386);
21 dec. 1940 ex. AWduinen;
21 dec. 1941 juv. ex. bij Zandvoort (Ardea 31-122);
11 jan. 1954 ex. doortrekkend Kennemerduinen (Wiek en Sneb 2-13);
2e helft febr. 1942 1 ex. AWduinen (Ardea 32-235);
Vreemd is juli 1864: adult ♀ bij Haarlem (Ned. Vogels II-482).

86. Wespendief *Pernis apivorus*

Volgens Avifauna Neerlandica 1908 in 1870 broedgeval in Velsen.
Slechts enkele waarnemingen:

3 mei 1942 1 ex. Aerdenhout;
half juni 1931 1 ex. idem (Ardea 21-52);
1 aug. 1939 1 ex. in w richting bij Vogelenzang (ibidem 29-215);
29 sept. 1955 1 ex. Kennemerduinen (Wiek en Sneb 3-44).

In 1963 vrij sterke voorjaarstrek: toen enige malen gezien van eind mei tot begin juni.

87. Bruine kiekendief *Circus aeruginosus*

De laatste jaren misschien broedend in de AWduinen; adult ex. in juni aldaar, jong ex. 13 aug. 1961 (infiltratiegebied).
Verder alleen in klein aantal waargenomen in trektijd, meestal van aug. t/m okt.; slechts enkele voorjaarswaarnemingen tot in mei.

88. Blauwe kiekendief *Circus cyaneus*

Spaarzame doortrekker en wintergast; waargenomen van 2e helft okt. tot in mei, meestal in vrouwelijk kleed.

89. Steppenkiekendief *Circus macrourus*

Op 23 apr. 1866 werd ♀ gevangen te Noordwijk (Snouckaert -65).

90. Grauwe kiekendief *Circus pygargus*

Verscheen omstreeks 1929 als broedvogel in duin tussen Noordwijkerhout en Vogelenzang.
In 1937 broedden zeker 4 paren in dit gebied, in 1951 nog 3 paren. Daarna veel minder gegevens; laatste jaren geen meldingen meer van broedgevallen tot in 1960 weer een paartje tot broeden kwam.
Berichten over broeden in andere duinterreinen slechts vaag. Zo in

1945 vermoedelijk broedgeval bij IJmuiden en hoogstwaarschijnlijk ten w van Overveen (Ardea 34-345).
Tussen IJmuiden en Zeeweg Bloemendaal zeker geen broedvogels meer.
Slechts weinig trekwaarnemingen, vnl. nog in het najaar.

92. Visarend *Pandion haliaetus*

Doortrekker van eind apr. tot in mei en van begin sept. tot in okt. Vrij zeldzaam, maar vooral op de herfsttrek vrij regelmatig ieder jaar enkele ex.

Vroege data zijn: 9 apr. 1964 1 ex. AWduinen;
27 juni 1939 1 ex. idem (Ardea 29-215) en
6 aug. 1957 1 ex. Vogelenzang (Vogeljaar 5-74).
Laat is: 19 dec. 1 ex. AWduinen.

93. Slechtvalk *Falco peregrinus*

Schaarse doortrekker in sept. en okt.; enkele winterwaarnemingen.

Late data zijn: 17 mei 1936 1 ex. AWduinen en
26 mei 1934 1 ex. idem.
Vroeg is: 30 juli 1963: 1 ex. AWduinen (Vogeljaar 11-156).

94. Giervalk *Falco rusticolus*

Twee oude gevallen:

16 okt. 1849 juv. ♂ geschoten bij Noordwijk en
3 dec. 1864 idem bij Zandvoort (Snouckaert).

95. Smelleken *Falco columbarius*

In klein aantal doortrekkend van eind sept. tot in okt.; weinig winterwaarnemingen.
Op voorjaarstrek minder dan in najaar.
Late data zijn 17 mei 1936 en 22 mei 1937; beide malen een ex .in de AWduinen.

96. Boomvalk *Falco subbuteo*

Eerste broedgeval voor ons gebied in 1937 in de AWduinen; wordt als broedvogel talrijker.
Broedt sedert 1950 in de Haarlemmerhout, meestal in de hertenkamp. Andere, ten dele nog bezette broedplaatsen zijn of waren: Keukenhof, Zwarteveld onder Overveen, Manpad, Brouwerskolk, Kennemerduinen en begraafplaats Kleverlaan Haarlem.
Slechts weinig trekwaarnemingen en wel hoofdzakelijk van de najaarstrek; dan in klein aantal waargenomen vanaf 2e decade sept. tot eind sept.
Voorjaarsgegeven schaars, slechts een enkele waarneming in begin mei.

98. Torenvalk *Falco tinnunculus*

Was algemene broedvogel in duin en aan de binnenduinrand; ook in de stad. Aantallen broedvogels in het duin kunnen echter zeer sterk wisselen. Neemt in aantal sterk af; zo bijv. in de AWduinen in 1960 ca. 30 paren en in 1964 slechts nog 1 paartje.

99. Korhoen *Lyrurus tetrix*

Volgens Ned. Vogels III-1022 sinds 1932 hier en daar broedend tussen Vogelenzang en Callantsoog.
Echter tussen Vogelenzang en IJmuiden zeker al tientallen jaren niet meer.
Recente waarnemingen zijn alleen:

1 mei 1938 1 ex. bij De Zilk (Haverschmidt) en
voorjaar 1941 enige malen waargenomen in duinen bij Zandvoort (Ardea 31-96).

102. Patrijs *Perdix perdix*

Standvogel en weinig talrijke broedvogel in duin en vermoedelijk ook nog wel in poldergebied.

103. Kwartel *Coturnix coturnix*

In mei 1916 nest met 4 eieren bij Noordwijk en op verscheidene plaatsen daar gehoord (De Lev. Nat. 21-414).
In latere jaren zeker geen broedvogel meer.
Ook als doortrekker vrijwel onbekend; alleen 1 ex. in tuin bij Noordwijk aan Zee op 5 dec. 1959 (Vogeljaar 8-16) en 31 mei 1964 en 13 juni 1964 een ex. in de AWduinen.

104. Fazant *Phasianus colchicus*

Broedvogel door gehele duingebied en langs binnenduinrand.

105. Kraanvogel *Grus grus*

Wordt maar zelden op trek gezien.

18 mei 1936 1 ex. richting n bij Santpoort (De Lev. Nat. 41-93);
19 okt. 1961 15 ex. richting z over Kennemerduinen bij de kust.

106. Waterral *Rallus aquaticus*

Volgens Traanberg (De Lev. Nat. 12-158) zeldzame broedvogel in ons gebied. Uit latere jaren geen gegevens en sedert lange tijd al geen broedvogel meer.
Spaarzame doortrekker en wintergast; als recente gegevens noemen wij:

half nov. 1959-eind jan. 1960 een ex. Renbaankom AWduinen;
4 dec. 1938 1 ex. zijkanaal B;
2 jan. 1938 1 ex. Noordzeekanaal;
21 febr. 1940 1 ex. dood tussen Zandvoort en IJmuiden;
12-22 apr. 1956 een ex. aan Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 2);

begin okt.-eind dec. 1961 max. 6 ex. in infiltratiegebied AW duinen; in latere jaren regelmatige wintergast aldaar;
vermoedelijk meeste jaren wel ex. aanwezig in Caprera, Bloemendaal.

107. Porseleinhoen *Porzana porzana*

Slechts sporadisch:

15 apr. 1942 1 dood ex. bij Vogelenzang (Ardea 32-236);
18 apr. 1964 1 ex. infiltratiegebied AWduinen;
8 aug. 1964 1 ex. AWduinen;
10 aug. 1963 1 ex. infiltratiegebied AWduinen;
25 dec. 1939 1 ex. binnen pieren IJmuiden (diverse waarnemers).

110. Kwartelkoning *Crex crex*

Vroeger volgens Thijsse (Lev. Nat. 12-60) en Traanberg (ibidem 12-158) broedvogel voor ons gebied. Na winter 1916/17 volgens Thijsse verdwenen.
Uit latere jaren alleen één trekwaarneming:

8 aug. 1936 1 ex. bij Ruigenhoek.

111. Waterhoen *Gallinula chloropus*

Talrijke broedvogel, het gehele jaar door aanwezig.
Behalve broedend op allerlei plaatsen aan binnenwater en zelfs in de stad, ook in het duingebied kanalen enz. AWduinen, infiltratiegebied idem sedert 1958, 7-15 broedparen, Vogelmeer Kennemerduinen 4-6 broedparen, duinmeer onder Overveen 10-12 broedparen. Verdwijnt meestal in sept. grotendeels uit het Vogelmeer; enkele paren in okt. en begin nov.; komen eind febr.- begin maart mrt weer terug op de broedplaats.
Verdwijnt soms uit de omgeving bij lang aanhoudende vorst (1941/42) of sterft dan in groot aantal.
Trekt bij vorst, voor een gedeelte althans, over zee, getuige het grote aantal aangespoelde slachtoffers.

112. Meerkoet *Fulica atra*

Broedvogel aan Mooie Nel, zijkanalen Spaarndam, Liede, Spaarne, Vogelmeer, Kennemerduinen, duinmeer onder Overveen, infiltratiegebied AWduinen en Leidsevaart, en misschien nog enkele plaatsen.
In Vogelmeer Kennemerduinen laatste jaren (sedert 1958) broedvogel, ca. 10 broedparen, infiltratiegebied AWduinen sedert 1958 (3 paar), later 30-35 broedparen.
Als wintervogel in grote troepen op de Mooie Nel e.o.. Noordzeekanaal e.o., vooral bij vorst.
In Vogelmeer Kennemerduinen van okt.-mrt soms grote aantallen, tot 300 ex. toe.
In winter ook veel op zee, vooral tussen IJmuiderpieren; zo in januari 1940 2.000-2.500 ex. aldaar (Ardea 30-243),

113. Grote trap *Otis tarda*

Twee waarnemingen:

jan. en begin febr. 1924 ex. bij Noordwijkerhout, Bloemendaal en Santpoort (Ardea 15-54);
20 apr. 1947 ex. bij de Zilk (Ardea 38-81), eveneens zich verplaatsend in n richting.

116. Scholekster *Haematopus ostralegus*

Algemene broedvogel door gehele duingebied; voorts op kaalslagen, aardappelveldjes, bollenland enz. en op weilanden langs de binnen duinrand.
Broedt ook aan Vogelmeer Kennemerduinen en in infiltratiegebied AWduinen.
Op trek en 's zomers talrijk aan zee; 's winters zeldzaam (meestal enkele ex. bij IJmuiden).
Bij vorst vaak „rushes", zoals bijv. 24-25 jan. 1942; op de laatste datum 1.000 ex. richting zzw over zee in ruim 1 uur.
Aankomst op de „soos" (filters AW Leidsevaart, Oranjekom AW-duinen, Vogelmeer Kennemerduinen) meestal half-eind febr.
Na vorst vaak later (1942: 15 mrt).
Wegtrek uit het broedgebied in loop van aug.

118. Kievit *Vanellus vanellus*

Talrijke broedvogel op weiland, bouwland, bollenland en in duin. Ook aan Vogelmeer Kennemerduinen (ca. 5 broedparen) en in infiltratiegebied AWduinen (circa 40 broedparen).
Echte herfsttrek sept.-okt., maar veelal ook pas bij vorstinval; dan vaak een massale doortrek.
Met strenge vorst totaal verdwenen.
Aankomst in de duinstreek eind febr., begin mrt, wegtrek van de broedplaatsen in de loop van aug,

119. Zilverplevier *Pluvialis squatarola*

Regelmatige doortrekker langs strand en in kuststrook.
Eerste herfstdatum 15 aug. 1936 Zandvoort. laatste datum 22 okt. 1949.
Voorjaarstrek meestal mrt-mei; zo 16 mrt 1961 2 ex. in richting n over zee.
Diverse apr.-mei waarnemingen van Vogelmeer Kennemerduinen, waar deze soort ook in aug. t/m okt. wordt aangetroffen en waar zelfs een waarneming werd gedaan op 8 dec. 1957 (Meded. VWGH 7). Uit infiltratiegebied AWduinen ook waarnemingen van mei-begin juli. Soms met vorst weer trek: 23 febr. 1954 circa 100 ex. in richting over Kennemerduinen (Wiek en Sneb 2-13).
Overwintert soms in klein aantal bij IJmuiden.

120. Goudplevier *Pluvialis apricaria*

Vrij weinig op doortrek gezien. Overwintert niet in ons gebied, hoewel laat: 17 dec. 1939, troepje aan zijkanaal C.
Wordt nog het meest gezien na vorst:

12 febr. 1945 7 ex. richting zw Haarlemmerliede;
15 mrt 1942 6 ex. id. z AWduinen;
Eénmaal op het strand: 1 ex. 28 aug. 1934 bij Zandvoort.
Op voor- en najaarstrek soms ook aan Vogelmeer Kennemerduinen en in infiltratiegebied der AWduinen:
10 en 13 mei 1956 1 en 3 ex. Vogelmeer (Meded. VWGH 5);
20 juni 1960 1-3 ex. infiltratiegebied;
16 juli 1961 1 ex. ibidem;
2 en 5 sept. 1959 1 ex. idem;
2 sept. 1961 een troepje onder Schalkwijk;
25 sept. 1956 3 ex. Vogelmeer (Meded. a.v. 5).
Zeer vroeg is 4 aug. 1960: 1 ex. in zomerkleed bij Schalkwijk.

122. Morinelplevier *Charadrius morinellus*

Slechts één waarneming van 1-10 juni 1926: ♂ in duinen bij Overveen (Ardea 15-159).

123. Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*

Vroeger broedvogel in het duin; voorts aan het strand en op andere geschikte terreintjes als opspuitingen en afgravingen. Aantal is sterk achteruitgegaan en is zeker niet groot meer.
Vermoedelijk niet meer in AWduinen; laatste berichten dateren van 1942 en 1943 (Lev. Nat. 49-34); ook, sedert 1958, niet meer in Kennemerduinen (Meded, VWGH 8).
Aan het strand tot voor kort alleen nog bij de radiopalen bij de Zilk, maar ook daar vermoedelijk sedert 1960 niet meer.
In 1945 ook broedparen tussen Zandvoort en Bloemendaal, nadat het strand 2 jaren afgesloten was geweest.
In 1949 en 1950 broedvogel in een zandafgraving bij Ruigenhoek terrein later bollenland en dus ongeschikt.
Voorjaarstrek vanaf eind febr. (zo 26 febr. 1952 2 ex. op het strand) tot begin mei.
De gehele zomer wel aanwezig; najaarstrek midden aug. tot in okt.; laatste datum 4 nov. 1932: 1 ex. op het strand.

124. Kleine plevier *Charadrius dubius*

Broedvogel, al naar gelang er geschikte terreinen zijn; tegenwoordig zeker algemener dan *hiaticula.*
Broedterreinen als zandafgravingen en opgespoten terreinen verliezen meestal hun geschiktheid voor deze soort.
Broedde in recente jaren o,a. aan de Vogelenzangscheweg (1940-42), filters AWduinen Leidsevaart (1945/46), bij Ruigenhoek (1950) en Tweede Doodweg Vogelenzang (1954).

Sedert een aantal jaren broedvogel in enkele paren in Kennemerduinen, thans in het bijzonder aan het Vogelmeer en een der speelvijvers aldaar, hoewel ook eerstgenoemd terrein door toenemende vegetatie zijn geschiktheid verliest, met als gevolg daling van het aantal broedparen. Zo in 1957 6-8 paren, 1958 5, 1959 3 en 1960 2 paar (Meded. VWGH).
In de laatste jaren ook geregeld broedvogel in 3-6 paren aan een duinmeertje onder Overveen.
Sedert 1958 ook broedvogel in het infiltratiegebied der AWduinen; toen 5, daarna meestal 6-7 paren.
Doortrek van eind mrt tot in apr.; twee ex. op 1 aug. 1943 bij Spaarndam zullen wel al trekkers geweest zijn; van de najaarstrek wordt weinig gezien; geen waarnemingen uit de broedgebieden na eind aug.-begin sept.

125. Strandplevier *Charadrius alexandrinus*

Volgens Traanberg (Lev. Nat. 12-158) vroeger gewone broedvogel. Volgens Strijbos (ibidem 19-359) minder talrijk dan de bontbek, tussen Zandvoort en Wijk aan Zee,
Eveneens volgens Strijbos (ibidem 27-358) broedvogel in zeereep der AWduinen.
Tegenwoordig geen broedvogels meer; de soort wordt zelfs zeer weinig gezien, hetgeen moge blijken uit de geringe intensiteit van de waarnemingen uit de laatste jaren:

enige aprilwaarnemingen van 2 ex. in 1956 Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 2);
juni 1960 enige ex. infiltratiegebied AWduinen;
16 juni 1959 en 8 aug. 1959 1 resp. enige ex. idem;
26 juli 1958 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. a.v. 8);
Eén waarneming uit het binnenland:
1 juli 1939 2 ex. bij Buitenhuizen (Ardea 29-216).

126. Steenloper *Arenaria interpres*

Doortrekker en wintergast op het strand, vooral bij en op IJmuiderpieren; echter weinig talrijk.
In de herfst van half juli tot in okt., in het voorjaar vanaf begin mei tot half juni.
In de wintermaanden geregeld op de IJmuiderpieren.

127. Watersnip *Gallinago gallinago*

Voor zover bekend geen broedvogel.
Doortrekker, ook wintergast, vooral na vorst.
Doortrek vanaf eind juli tot eind sept., soms later: 27 okt. 1957 45 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 7). Op voorjaarstrek minder, van eind mrt tot begin mei, in klein aantal aan Vogelmeer, infiltratiegebied AWduinen, Spaarndam en Vogelenzang.
In infiltratiegebied AWduinen thans vrijwel gehele jaar aanwezig,

het minst in mei en juni; maxima in aug. en sept.; dan daar tot 90 ex. aanwezig.
Op overwinteren wijzen waarnemingen in klein aantal van Vogelmeer en infiltratiegebied a.v. en van de Liede bij Spaarndam, van begin nov. tot begin mrt.

128. Poelsnip *Gallinago media*

Zeer weinig waarnemingen; komt misschien wel vaker voor, maar wordt niet als zodanig herkend.
11 juli 1939 2 ex. Spaarndam (Ardea 29-220);
7 sept. 1941 1 ex. Mooie Nel;
24 okt. 1917 3 ex. geschoten Spaarndammerpolder (Org. CNV 8-22);
14 nov. 1891 1 ex. in duin bij Haarlem (ibidem 5-118).

129. Bokje *Lymnocryptes minimus*

Wordt niet veel waargenomen; is echter vrijwel het gehele winterhalfjaar aanwezig in infiltratiegebied AWduinen, het meest in begin okt. en begin mrt, het minst in dec. en jan.
Ook verspreide waarnemingen van begin sept. tot in begin apr., maar altijd in kleine aantallen.

130. Houtsnip *Scolopax rusticola*

Broedvogel in klein aantal paren in Kennemerduinen (1952 14 paren).
Andere recente broedgevallen zijn:
1943 2 nesten op Koningshof (Limosa 16-161) en 1 broedgeval Leyduin;
1944 vermoedelijk enkele broedgevallen tussen Haarlem en Bentveld (Ardea 34-358);
1956 broedgeval Duin en Kruidberg (Wiek en Sneb 4-76).
Op broeden kan ook wijzen:
1948 1 ex. op 30 mei in Koekoeksduin;
1958 1 ex. zomer Huis met de Beelden Haarlemmerhout.
In 1960 en 1961 20 baltsende ex. op diverse plaatsen in AWduinen, Kennemerduinen, duinen ten z van de Zeeweg. Elswoud en Huis te Vogelenzang.
Thans vermoedelijk wel broedend in gehele duingebied en op de meeste plaatsen aan de binnenduinrand.
Als doortrekker en wintergast vrij weinig; overwinteren o.a. geconstateerd in de Kennemerduinen, AWduinen, Huis te Vogelenzang en Koningshof.

132. Wulp *Numenius arquata*

Algemene broedvogel in gehele duingebied; aantal broedparen werd voor AWduinen in 1942 geschat op 60 (De Lev. Nat. 47-187, Ardea 32-208).
Volgens recente publicaties thans tussen Velsen en Noordwijk in totaal circa 160 broedparen (waarvan ca 50 in AWduinen) (Ardea

48-75). In de Kennemerduinen in 1952 73 territoria, thans wat minder, misschien 60.
Aankomst in het duin eind (soms half) febr., begin mrt.
Broedvogels verdwijnen vandaar, zodra jongen vliegvlug zijn. Evenals bij kievit uitgesproken „Frühsommerzug); zo juni 1938. Herfsttrek vooral in aug. en sept. (meest avondtrek); tijdens en na vorst meestal weer aanwezig; trekt dan soms in „rushes". Zo bijv. 24 jan. 1942 ca. 300 ex. in richting zzw over zee in 1½ uur.
In apr. t/m juli 's avonds vrij grote concentraties aan Vogelmeer Kennemerduinen, soms tot 100 ex.; in aug. soms nog meer; zo 10 en 21 aug. 1956 150 en 120 ex. (Meded. VWGH 4) vermoedelijk onder invloed van de trek.
Overwinteren komt wel voor, soms bij IJmuiden, terwijl ook winterwaarnemingen aan Vogelmeer geen zeldzaamheid zijn.

133. Regenwulp *Numenius phaeopus*

Doortrekker in klein aantal van eind apr.- begin mei tot begin juni en van eind juli- begin aug. tot in sept.
Ook diverse waarnemingen in de 2e decade van juli (Meded. VWGH 4, 7, 8).

134. Dunbekwulp *Numenius tenuirostris*

Eén waarneming van een ♂ op 5 dec. 1856 te Spaarndam (Snouckaert-108).

135. Grutto *Limosa limosa*

Betrekkelijk algemene, maar nergens talrijke broedvogel, het meest nog op weilanden aan binnenduinrand. Broedt ook in AWduinen, sedert 1959 in toenemend aantal: ca. 18 broedparen in 1962.
Broedvogels keren terug tegen half mrt; van half mrt tot begin mei doortrek (zo 150 ex. op 30 mrt in de weilanden bij Spaarndam).
Herfsttrek reeds in juni (bijv. 23 juni 1959 22 ex. infiltratiegebied AWduinen), maar sterker in de 2e helft juli en begin aug. (zo 17 juli 1945 circa 100 ex. in weiland bij de Zilk).
Komt van mrt-aug. ook voor aan Vogelmeer Kennemerduinen, hoewel aldaar geen broedvogel.

136. Rosse grutto *Limosa lapponica*

Doortrekker in klein aantal van aug. tot begin sept. op het strand, maar ook aan Vogelmeer Kennemerduinen.
Ook na vorst wel waargenomen; zo 15 dec. 1951 1 ex. strand (lichte vorst) en 16 febr. 1936 8 ex. onder IJmuiden.
Een vroege voorjaarswaarneming is 28 febr. 1955: 2 ex. op het strand.
Eind apr.-begin mei 1957 7-9 ex. aan Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 6).

137. Witgatje *Tringa ochropus*

Minder talrijk dan bosruiter. Herfsttrek reeds van 2e decade juni (vroegste datum 12 juni 1960) tot in nov. (10 nov. 1932 als laatste datum).
In de winter ook met vorst, waarop diverse waarnemingen in dec. jan. en febr. wijzen.
Voorjaarstrek van begin apr. tot half mei.
Slechts eenmaal op het strand gezien, op 24 jan. 1942 (1 ex.) bij Zandvoort tijdens strenge vorst.

138. Bosruiter *Tringa glareola*

Tijdens voorjaarstrek in klein aantal (1-10 ex.) vanaf 3e decade april.
Tijdens herfsttrek veel talrijker, tot eind aug. begin sept.; zo 30 ex. op 28 juni 1960 infiltratiegebied AWduinen.
Een late datum is 23 sept. 1960: 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11).
De meeste waarnemingen komen van genoemde terreinen; wordt voorts ook wel aangetroffen bij Spaarndam, Buitenhuizen en kanalen der AWduinen.

139. Oeverloper *Tringa hypoleucos*

Regelmatige doortrekker in voorjaar en herfst aan kanalen enz. AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen, enz.
Aankomst meestal eind apr., begin mei, hoewel ook waarnemingen van begin apr. niet zeldzaam zijn en zelfs een waarneming van 10 mrt (1957) bekend is (5 ex. Vogelmeer Kennemerduinen, Meded. VWGH 6).
Is van mei- eind sept. aldaar vrijwel constant aanwezig, in grotere aantallen in de 2e helft juli tot 1e helft aug.; zo 70 ex. overvliegend 14 aug. 1959 (Meded. VWGH 10).
Slechts eenmaal op het strand gezien, op 8 sept. 1934 (1ex.) bij Zandvoort.
In literatuur voor ons gebied late herfstdata:

15 okt. 1939 2 ex. Spaarndam (Ardea 29-218);
25 okt. 1956 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 5);
15 nov. 1941 2 ex. Spaarndam (Ardea 31-128);
26 nov. 1961 Kennemerduinen (Limosa 36-24);
7 dec. 1919 1 ex. IJmuiden (Ardea 9-29).

140. Tureluur *Tringa totanus*

Algemene broedvogel van de weilanden, echter niet meer in de droge duinen: Strijbos kende de soort nog als verspreide broedvogel in het duin (De Lev. Natuur 27-357).
Sedert 1958 weer broedvogel in het duin en wel in het infiltratiegebied der AWduinen onder Zandvoort (1958: 3. 1961 8 broedpa-

ren). Aankomst in het voorjaar meestal half mrt; in 1961 echter al in febr. (12) aanwezig in infiltratiegebied voornoemd.
In mrt en apr. ook trek: zo 24 mrt 1935 70-80 ex. in weilanden bij Spaarndam; 15 apr. 1959 24 ex. infiltratiegebied a.v.
Bij vorst regelmatig op strand en langs kanalen der AWduinen. Doodgevonden ex. in winter 1962/63 hebben vaak vleugelmaten boven 160 mm., vermoedelijk *Tringa totanus robusta.*
Van deze subspecies twee vondsten gedocumenteerd:
9 febr. 1910 Noordwijk en 26 jan. 1962 IJmuiden.

141. Zwarte ruiter *Tringa erythropus*

Trekt in klein aantal in voor- en najaar.
Voorjaarstrek van 2e helft apr. tot eind juni; meestal waarnemingen van enkelingen, o.a. Vogelmeer Kennemerduinen, infiltratiegebied AW enz.. Uit laatstgenoemd gebied ook zomerwaarnemingen in juli en aug. Najaarstrek van 2e decade aug. tot eind sept.-begin okt. in iets grotere aantallen dan op voorjaarstrek.
Een vroege datum is 31 mrt 1957: 2 ex. Vogelmeer a.v. (Meded. VWGH 6).
Als late data zijn bekend:
16 okt. 1956 4 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. a.v. 5);
2 nov. 1960 1 ex. ibidem (id. 11);
16 nov. 1941 1 ex. Noordoosterkanaal AWduinen;
20 nov. 1943 1 ex. in richting zw Spaarndam;
5 dec. 1939 Spaarndam (Ardea 29-219).

142. Groenpootruiter *Tringa nebularia*

Op trek wel de meest algemene ruiter.
Voorjaarstrek van half apr. tot begin mei; blijft in kleine aantallen, van 1-10 ex., o.a. aanwezig aan Vogelmeer Kennemerduinen, infiltratiegebied AWduinen, tot in de 2e helft van sept., soms nog iets later (zo in 1956: 8 ex. tot midden okt.).
In aantal afnemend vanaf half juni, maar stijging, door najaarstrek, in loop van juli, met sterke trek tegen eind aug. (infiltratiegebied voorn. 22 en 27 aug. 1959 27 en 14 ex.) en in de 2e en 3e decade sept., wanneer eveneens tot 20 ex. tegelijk worden waargenomen (Vogelmeer a.v.).
Vroeg is 4 apr. 1947: 1 ex. Velsen (Ardea 38-81).
Zeer laat 3 dec. 1945: 2 ex. Oranjekom AWduinen (Ardea 34-388) en 21 dec. 1962 1 dood ex. strand Noordwijk.
Slechts één waarneming op het strand van 1 ex. op 21 aug. 1948, bij Noordwijkerhout; wel trek over zee.

144. Kanoetstrandloper *Calidris canutus*

Wordt in ons gebied niet veel gezien.
Enkele herfstwaarnemingen van eind juli-midden sept. van het strand, Vogelmeer Kennemerduinen en infiltratiegebied AWduinen bij Zandvoort. Meestal slechts enkele ex.
Eén voorjaarswaarneming van 2 mei 1940: 1 ex. Spaarndam (Ardea

30-247). Van 21 juni-1 juli 1939 en op 12 juli 1939 1 ex. Buitenhuizen (ibidem 29-217).
Op 12 en 13 juni 1956 2 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 3). Op 25 juni 1960 2 ex. infiltratiegebied AWduinen.
Grootste aantal op 26 aug. 1957: 15 ex. Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 7). Wordt bij vorst nogal eens in grotere aantallen gezien bij IJmuider pieren.

145. Paarse strandloper *Calidris maritima*

Wordt alleen, in klein aantal, gezien op de IJmuider pieren, in herfst vanaf half sept.
Bij strenge vorst vaak talrijker: 23 dec. 1950 13 ex.; 28 dec. 1938 ca 10 ex.

Laatste datum is 19 mei 1962 2 ex. (Limosa 37-35).
Vroegste datum is 20 aug. 1961 2 ex. (ibidem 36-26).

146. Kleine strandloper *Calidris minuta*

Voorjaarstrekker in apr. en mei, op geschikte terreinen, zoals Vogelmeer Kennemerduinen, in klein aantal (meestal minder dan 5 ex. tegelijk). Soms nog in juni, zo 4 juni 1939 1 ex. Spaarndam (Ardea 29-218); 6 juni 1960 3 ex. Vogelmeer a.v. (Meded. VWGH 11); 11 juni 1941 1 ex. Spaarndam (Ardea 31-217) en 25 juni 1961. 2 ex. infiltratiegebied AWduinen.
Vroeg is 19 mrt 1960: 1 ex. infiltratiegebied a.v.
Herfsttrek vanaf half juli tot eind sept., eveneens in klein aantal, maar in 1960 veel meer dan normaal; toen op 21 en 23 sept. resp. 30 en 35 ex. aan het Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11). In die periode volgens „British Birds" vol. 53 no. 11 pp. 531-532 ook „invasie" in Engeland.
Enkele oktoberwaarnemingen: 16 okt. 1940: 1 ex. Spaarndam (Ardea 30-248) en 17 okt. 1956 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 5).

147. Temmincks strandloper *Calidris temminckii*

Voorkomen voorheen het meest bij Spaarndam en Buitenhuizen: slikken aldaar verdwenen; veel minder dan minuta aan de duinmeren, minder in aantal en data.
In voorjaar van 3e decade apr. tot half juni (Ardea 29-218). In herfst van half juli tot half okt.: 18 juli 1940 1 ex. en 15 okt. 1939 1 ex. Spaarndam (Ardea 30-248 en 29-218) op 30 juli 1961.
1 ex. in infiltratiegebied AWduinen.

149. Bonte strandloper *Calidris alpina*

Talrijkste strandloper na de drieteen.
Herfsttrek van begin aug. (soms reeds juli) *(schinzii?)* aan het strand, op drassige weilanden, aan Vogelmeer Kennemerduinen en in infiltratiegebied AWduinen, tot midden okt.

Hoogtepunt van herfsttrek ligt eind aug.-begin sept. In sommige jaren bijzonder talrijk, zo in 1960 begin sept. tot 60 ex. aan Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11). In dat jaar ook in Engeland veel grotere aantallen dan normaal (zie bij kleine strandloper).
Ook na vorst in grotere aantallen waargenomen: 17 dec. 1938 6 ex. AWduinen; 23 december 1938 ca 20 ex. tussen IJmuider pieren en 26 dec. 1939 10 ex. aldaar; begin febr. 1940 flinke z gerichte trek bij Bloemendaal (Ardea 30-247).
Voorjaarstrek: waarnemingen, in klein aantal, vanaf eind febr. (alpina?) tot begin mei; ook (zomer) waarnemingen van juni en juli zijn niet zeldzaam; ook dan geregeld in klein aantal (max. 10 ex.) aan Vogelmeer Kennemerduinen en infiltratiegebied AWduinen.

150. Krombekstrandloper *Calidris ferruginea*

Wordt niet veel aan het strand gezien, slechts een enkeling:
28 aug. 1934 en 1 okt. 1931.
Komt meer voor aan zoet water:

van half aug. tot half sept. 1939 tot 15 ex. bij Buitenhuizen (Ardea 29-217);
van half-eind aug. 1960 enkele ex. Vogelmeer Kduinen (Meded. VWGH 11);
26 aug. 1956 15 ex. ibidem (ibidem 4);
26 aug. 1958 1 ex. infiltratiegebied AWduinen;
1 sept. 1959 2 ex. aldaar;
van 1 sept-half okt. 1940 tot 10 ex. bij Spaarndam en Mooie Nel (Ardea 30-247).

Geen waarnemingen over voorjaarstrek.

151. Drieteenstrandloper *Calidris alba*

Doortrekker en wintergast, vrijwel uitsluitend aan zee, vaak in troepen van 100 ex. en meer.
Eerste herfstdatum: 5 augustus 1932: 4 ex.
Voorjaarstrek al in febr.: 10 febr. 1951 sterke nno gerichte trek boven de branding.
Blijft ook bij de strengste vorst, zoals in jan. en febr. 1942. Op overzomeren wijst 19 juni 1955: troepje bij Noordwijk aan Zee (Wiek en Sneb 3-29) en 19 juli 1960: 2 ex. in zomerkleed strand Zandvoort.
Slechts weinig waarnemingen buiten het strand; recent zijn:

12 jan. 1957 2 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 5);
12 febr. en 26 mrt 1961 ca 10 ex. infiltratiegebied AWduinen (na storm);
25 aug. 1957 1 ex. Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 7);
15 aug. 1958 3 ex. infiltratiegebied AWduinen.

Is bijzonder schaars sinds herfst 1963.

154. Kemphaan *Philomachus pugnax*

Als broedvogel alleen nog bekend van weilanden aan de Heksloot onder Spaarndam; max. 5-6 broedparen.

Vroeger ook broedend bij Liede en Mooie Nel; daar misschien nog tijdens de inundaties in 1944 en 1945.
Misschien ook nog broedend tussen Noordwijkerhout en Voorhout.
Van eind mrt tot midden sept. waarnemingen van kleine aantallen aan Vogelmeer Kennemerduinen en infiltratiegebied AWduinen; elders (slikken onder Schalkwijk) meer, tot 50 ex.

155. Kluut *Recurvirostra avosetta*

Zeldzame broedvogel voor ons gebied.
Op 4 juni 1945 paartje met een jong aan Slaperdijk Spaarndam, in resten van inundaties.
Van 1956-1965 steeds 1-3 paren op akkers in Houtrakpolder bij Halfweg.
In 1959 broedpoging in infiltratiegebied AWduinen (Vogeljaar 8-43); in 1961 aldaar geslaagd broedsel.
Is ook als doortrekker niet algemeen.
Aan Vogelmeer Kennemerduinen diverse waarnemingen van 1 ex. tussen 2e decade apr.-midden juli 1956; 1-9 ex. van midden apr.-begin juni 1957.
Geen waarnemingen aldaar in 1958 en 1959.

In 1960 2 en 4 ex. op 14 mei en 11 juni 1960 (Meded. VWGH div. nos.);
20 apr. 1940 1 ex. Buitenhuizen (Ardea 30-247);
12 mei 1959 40 ex. overvliegend infiltratiegebied AWduinen;
aug. 1939 1 ex. Buitenhuizen (Ardea 29-217);
23 aug. 1952 2 ex. strand onder Zandvoort.

156. Steltkluut *Himantopus himantopus*

Slechts één melding van 2 ex. zomer 1963 onder Halfweg.

157. Rosse franjepoot *Phalaropus fulicarius*

Zeldzame wintergast, alleen op zout water.

26 nov. 1904 2 ♂♂ Noordwijk (De Lev. Nat. 10-163);
10 dec. 1961 1 ex. strand Zandvoort (Limosa 36-27);
eind dec. 1957-jan. 1958 1 ex. IJmuiden;
8 jan. 1939 1 ex. IJmuiden (Ardea 29-217);
9 jan. 1921 1 ex. Noordwijk aan Zee (ibidem 11-146);
13 febr. 1923 1 ex. IJmuiden (De Lev. Nat. 27-350).

Een vroege datum is 2 okt. 1963: een ex. in zee bij Zandvoort.

158. Grauwe franjepoot *Phalaropus lobatus*

In tegenstelling tot *fulicarius* alleen waargenomen op herfsttrek, niet als wintergast.
Recente waarnemingen zijn:

12 aug. 1961 1 ex. infiltratiegebied AWduinen;
23 aug. 1963 1 ex. AWduinen;
25 aug. 1959 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 10);
1 sept. 1959 1 ex. infiltratiegebied a.v.;
8 sept. 1961 1 ex. speelvijver Kennemerduinen;
15 sept. 1957 1 ex. IJmuiden (Limosa 32-54).

Broedende griel, AWduinen 17 juni 1937 / *Foto Jan P. Strijbos*

159. Griel *Burhinus oedicnemus*

Was zeldzame broedvogel in duinen tussen Noordwijk en Velsen. De meeste broedparen werden aangetroffen in de AWduinen.

In 1923 werd aantal paren tussen Noordwijk en Zandvoort geschat op 18-20.

Van 1927 tot 1945 aldaar variërend van 6-9 nesten (zie de literatuur). Daarna dalend, 1949-1952 3-5 nesten; in 1953 3 nesten; in 1957 vermoedelijk nog 2 broedgevallen onder Noordwijkerhout (Limosa 31-82). Nadien alleen nog waarnemingen van 1 ex. op 3 apr. 1960 en 19 mei 1962 onder Noordwijkerhout (Limosa 35-63, Vogeljaar 10-468).

In Bloemendaalse duinen meestal 2-3 nesten, zeker tot 1934. Ook daar sedert jaren geen nest meer gevonden.

In voorjaar 1963 verbleef een ex. enige dagen in duinen onder Overveen; er zou toen nest gevonden zijn in zuiden der AWduinen.

162. Renvogel *Cursorius cursor*

Slechts éénmaal dood ex., tussen Zandvoort en IJmuiden op 18 okt. 1933 (Ardea 23-95).

163. Grote jager *Stercorarius skua*

Vrij zeldzaam, meestal maar een enkel ex., vanaf eind aug.; enkele oktober- en novemberwaarnemingen.

Enige winterdata:

16 dec. 1956 dood ex. strand onder Zandvoort (Vogeljaar 5-20);
11 febr. 1947 idem bij IJmuiden (Ardea 38-82).
Geen waarnemingen van voorjaarstrek.

164. Middelste jager *Stercorarius pomarinus*

Zeldzaam; alleen waargenomen op herfsttrek.
27 aug., 3 en 6 sept. 1961 div. ex. IJmuiden (Limosa 36-27);
sept. 1950 vrij veel doorgetrokken bij Noordwijk (Moerkerk, in lit.);
10 sept. 1941 1 ad ex. Zandvoort (Ardea 31-296);
25 sept. 1960 1 ex. bij IJmuiden (Limosa 35-63);
24 okt. 1926 1 juv. ex. bij Bloemendaal (Ardea 17-42);
28 okt. 1962 1 ad. ex. IJmuiden (Limosa 37-37).
Zeer vroeg is 18 juli 1959: 1 ad. ex. gezien bij Noordwijk.

165. Kleine jager *Stercorarius parasiticus*

Is wel de talrijkste jager aan de kust.
Van begin aug. tot in nov. ((vroegste datum 12 aug. 1919 Noordwijk aan Zee (Ardea 9-30)).
Geen voorjaarswaarnemingen, wel enkele zomerwaarnemingen:
4 juli 1920 4 ex. Noordwijk aan Zee (Ardea 11-148);
8 juli 1923 2 ex. ten n van Noordwijk (ibidem 15-58).
Een enkele keer in het binnenland: 3 aug. 1944 2 ex. boven de Liede (Ardea 34-388) en 13 juni 1961 2 ad. ex. Vogelenveld AWduinen.

166. Kleinste jager *Stercorarius longicaudus*

Slechts enkele vondsten:
28 sept. 1919 1 dood ♂ bij Zandvoort (Ardea 9-4);
25 sept. 1960 1 idem strand tussen Zandvoort en IJmuiden (Limosa 35-63);
27 aug. 1961 een juv. ex. IJmuiden (Limosa 36-28);
5 okt. 1963 1 dood juv. ex. bij Zandvoort.

Zal echter wel meer voorkomen, maar wordt in jeugdkleed niet herkend.

168. Grote mantelmeeuw *Larus marinus*

Het gehele jaar door aanwezig op het strand, in wisselende aantallen. Komt ook vrij veel in het binnenland, is bijv. vaak aanwezig in Spaarndam en ook wel in Haarlem.
Talrijk bijv. op 25 dec. 1939: langs Noorder Buiten Spaarne zeker 150 ex. gezien en op 12 sept. 1956 400 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 4).

169. Grote burgemeester *Larus hyperboreus*

Is een tijdlang minder zeldzaam geweest dan vóór 1940, maar lijkt de laatste jaren weer in aantal af te nemen.

Komt niet alleen aan zee, maar ook op andere plaatsen: Vissershaven IJmuiden, Noordzeekanaal, Spaarndam, Vogelmeer Kennemerduinen.
Juveniele ex. zijn talrijker dan uitgekleurde, hoewel de laatste het meest doodgevonden worden op het strand.
Vooral in 1940 en winter 1941/42 vrij talrijk.
Vroege data zijn op 7 okt. 1941 bij Haarlem (Limosa 15-41) en 15 okt. 1939 1 ad. ex. bij Zandvoort (Ardea 29-220).
Laat zijn: 6 mei 1956 1 juv. ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 3) en 25 mei 1953 1 ad. ex. Noordwijk (Ardea 42-325).

170. Kleine mantelmeeuw *Larus fuscus*

Doortrekker in de herfst van begin aug. tot eind okt. Aan Vogelmeer Kennemerduinen bijv. na half aug. soms tot 60 ex. Blijft de winter door in klein aantal aanwezig tot voorjaarstrek aantallen weer doet stijgen; van eind apr. tot begin juni aan Vogelmeer voornoemd dan vaak enkele 10-tallen aanwezig; aantallen dalen daarna weer tot de herfsttrek.
In sept. trek geconstateerd langs het strand, waarbij op enkele dagen in midden sept. in 1-2 uur verplaatsingen in troepjes van 10-tallen (tot 40-50 ex.). in z richting.

171. Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Broedvogel door gehele duingebied, in wisselend aantal en plaatsen; wordt echter sterk in bedwang gehouden door het rapen enz. van eieren. Aan zee het gehele jaar talrijk, behalve bij strenge vorst; dan meestal van het strand verdwenen.
Ook in binnenland algemeen; in mei en juni vooral veel ex. in de stad.

172. Kleine burgemeester *Larus glaucus*

1 waarneming van juv. ex. onder Zandvoort op 17 dec. 1961 (Limosa 36-29).

173. Stormmeeuw *Larus canus*

Het gehele jaar aanwezig, aan het strand meestal minder talrijk dan zilver- en kapmeeuwen. Alleen bij vorst vaak zeer talrijk op het strand, bijv. jan. en febr. 1942 ontzaglijk veel op het strand en vrijwel alleen volwassen vogels (cf Ardea 31-133).
Van midden apr. tot begin aug. veel jonge ex. aan Vogelmeer Kennemerduinen tot (300 ex. toe).
Als broedvogel niet talrijk voor ons gebied.
Eerste broedgeval in 1928 in AWduinen; latere jaren geregeld enkele paren (Lev. Nat. 36-284).
Neemt in AWduinen in aantal toe.
In 1961 aldaar 6 paren, 1964 10-15 paren.

Ook broedvogel in Kennemerduinen: 1946 6-7 paren, waarvan één nest hoog in den (Ardea 35-137) en 1947 ca 4 paren, waarbij weer nest in den op ca 4 m hoogte, in eksternest.
Broedt sedert 1956 in Vogelmeer Kennemerduinen, in enkele paren (Meded. VWGH 4, 6, 8 en 10).

175. Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

In 1963 verbleef adult ex. van half apr. tot begin juli aan Vogelmeer Kennemerduinen.
In 1964 geslaagd broedsel aldaar, nadat 5 ex. aanwezig waren geweest.
Op 9 apr. 1964 2 ex. in infiltratiegebied AWduinen.

176. Kokmeeuw *Larus ridibundus*

Heeft in 1944 en 1945 voor het eerst in ons gebied gebroed, in geïnundeerde polders bij Penningsveer; 1944 ca. 20 paren, 1945 20-30 nesten gevonden, 75-100 paren broedend (Ardea 34-361).
Broedt sedert 1956 in Vogelmeer Kennemerduinen, in toenemend aantal: 1956 3 paren; 1957 zeker 15 paren; 1958 minimaal 100 paren; 1959 ca 300 paren en 1960, 1961 en 1962 400-600 paren.
Laatste jaren ook 50-150 paren broedend in duinmeertje onder Overveen; echter aldaar door begroeiing van het eiland in 1963 verdwenen.
Broedt sedert 1961 ook in infiltratiegebied AWduinen;
aldaar in 1963 en 1964 ca 250 paren.
Aankomst op broedplaatsen in loop van maart.
Verder het gehele jaar, in wisselend aantal, aanwezig, ook in de stad.
Bij strenge vorst schaars aan het strand.

177. Dwergmeeuw *Larus minutus*

Weinig talrijke doortrekker in voor- en najaar; jonge ex. overwegen.
Voorjaarstrek begin-eind mei, met als vroegste datum 25 apr. 1962 2 ex. Kennemerduinen (Meded. VWGH 11).
Najaarstrek in sept. en okt., met als vroege data:

4 aug. 1956 1 ad. ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. a.v. 4);
25 aug. 1946 2 ad. ex. Zandvoort;
25 aug. 1958 1 ex. Vogelmeer a.v. (Meded. a.v. 8).

Late najaarsdata zijn:

18 nov. 1960 1 ad. ex. Vogelmeer a.v. (Limosa 35-64) en
28 nov. 1956 2 ex. IJmuiden (Limosa 30-115).

Een groot aantal werd waargenomen in okt. 1958, toen tot 40 ex. aan Noordzeekanaal tussen IJmuiden en Buitenhuizen (Ardea 29-236).
Zeer laat is dec. 1958-jan. 1959: 10 ex. aan IJmuider pieren.
Waarnemingen komen van het strand, maar ook uit het binnenland,

zoals Mooie Nel, kanalen AWduinen, Vogelmeer Kennemerduinen en Noordzeekanaal.

178. Vorkstaartmeeuw *Xema sabini*

Slechts enkele waarnemingen:

11 en 12 aug. 1961 juv. ex. IJmuiden (Limosa 36-30);
26 aug. 1961 ex. Zandvoort (Bierman);
eind sept.-eind okt. 1963 1-3 ex. aan strand bij Zandvoort, Bloemendaal en IJmuiden (o.a. Vogeljaar 11-211);
herfst 1917 verscheidene ex. bij Noordwijk (Ardea 6-103/105);
19 dec. 1918 een troepje ibidem (ibidem 8-88);

180. Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla*

Wintervogel op zee, die merendeels alleen na storm levend gezien wordt op het strand en, vooral, bij IJmuiden.
Wordt gezien van 2e helft aug. tot eind mei.
Vroegste data van herfsttrek voor ons gebied 13 aug. 1961: 1 ex. infiltratiegebied AWduinen en 21 aug. 1948 1 juv. ex. strand bij Zandvoort.
Laatste datum van voorjaarstrek 29 mei 1960, juv. ex. aan Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 11).
Slechts enkele zomerwaarnemingen:

30 juli 1934 1 juv. ex. bij IJmuiden en
11 juni 1945 1 juv. ex. bij Heemstede;
21-24 juni 1923 waarnemingen bij Noordwijk aan Zee (Ardea 15-60);
24 juni 1958 1 ex. doodgevonden in AWduinen;
31 juli 1957 1 juv. ex. ibidem.

Soms bij vorst sterke concentraties, zo bijv. op 21, 27 en 28 jan. 1962 ca 500 ad. en juv. ex. bij IJmuider Noordpier (Limosa 37-40.
Waarnemingen betreffen hoofdzakelijk het strand of plaatsen dicht bij de kust, zoals Vogelmeer Kennemerduinen.
Slechts enkele malen in binnenland, o.a. dec. 1951 en jan. 1952 tientallen in Haarlemmermeerpolder (Limosa 25-167).

181. Zwarte stern *Chlidonias niger*

Zou vroeger in omgeving van Haarlem zeldzame broedvogel geweest zijn (Traanberg, De Lev. Nat. 12-158).
De opgave van Tolman: broedvogel aan Spaarne en Liede (Limosa 17-80) is onduidelijk, ons niet bekend.
Broedde waarschijnlijk in 1944 en zeker in 1945 in inundaties bij Penningsveer (ca 10 paren, 7 nesten gevonden).
Herfstdoortrekker, grotendeels over zee, vanaf half juli tot begin okt.; komt dan ook aan Vogelmeer Kennemerduinen en in infiltratiegebied AWduinen.
Een late waarneming is 3 okt. 1944: 1 ex. Spaarndam (Ardea 34-389)
De voorjaarstrek valt voornamelijk in mei.

Zomerwaarnemingen van Vogelmeer Kennemerduinen: enkele ex. in juni en begin juli.

182. Witvleugelstern *Chlidonias leucopterus*

Tenminste drie (onbevestigde) waarnemingen:
18 juli 1958 IJmuiden (Limosa 34-207) en 5 en 23 juli 1959 aldaar (ibidem 34-207).

184. Lachstern *Gelochelidon nilotica*

Zeer zeldzaam waargenomen; alleen:

18 mei 1957 8 ex. boven strand bij radiopalen bij Noordwijk;
3 aug. 1944 2 ex. boven inundaties bij Haarlem (Ardea 34-389);
23 aug. 1962 1 ex. op strand IJmuiden (Limosa 37-40) en
14 sept. 1942 roep gehoord bij Spaarndam (Ardea 33-214).

185. Reuzenstern *Hydroprogne caspia*

Eveneens zeer zeldzaam. De volgende waarnemingen zijn ons bekend:

sept. 1957 2 ex. tussen Noordwijk en Zandvoort (Vogeljaar 6-60);
2 sept. 1962 1 ex. overvliegend bij Zandvoort (ibidem 11-107);
8 sept. 1956 2 ex. overvliegend idem, richting zzw;
23 sept. 1960 1 ad. ex. richting z bij Zandvoort (Limosa 35-65) en
23 okt. 1961 1 ex. overvliegend Haarlem-west (Limosa 36-31).

186. Visdief *Sterna hirundo*

Neemt als broedvogel in ons gebied af; vooral teruggelopen in de AWduinen; vroeger waren daar kolonies van enkele tientallen paren. Tot 1949 aldaar nog broedkolonie op de „Duizend Meter."
Voor 1954 en ook latere jaren worden geregeld 8 paren opgegeven voor de AWduinen.
Broedde ook in klein aantal in Vogelmeer Kennemerduinen en aan een duinmeertje onder Overveen, maar daar verdwenen resp. 1958 en 1963 als gevolg van uitbreidingen der kokmeeuwenkolonies.
Voorts, vermoedelijk sedert 1941, in flink aantal broedend op remstoelen van sluizen in Noordzeekanaal bij IJmuiden.
In 1950 aldaar ca 800 paren (Ardea 40-149).
Ook in latere jaren (1957 bijv. 300-400 paren, Vogeljaar 6-26) daar broedend; thans nog?
Terugkeer in ons gebied van eind mrt tot half apr.; wegtrek tot in

187. Noordse stern *Sterna paradisaea*

Slechts enkele malen duidelijk herkend tussen visdiefjes in zomer en najaar aan zee.
Zal echter wel vaker voorkomen; geen broedvogel in ons gebied.

189. Dwergstern *Sterna albifrons*

Spaarzame doortrekker aan zee. van eind juli t/m sept. Eén waarneming van 16 juni 1934 van 1 ex. te Zandvoort.

190. Grote stern *Sterna sandvicensis*

Talrijke doortrekker (thans veel minder) boven zee, in het voorjaar in apr. en mei, in het najaar van half juli tot begin okt.
Laat is 15 okt. 1938, zeer laat 11 nov. 1956 (1 ex. Spaarndam, Limosa 32-58).

Slechts weinig zomerwaarnemingen:

8 juni 1933 nog verscheidene ex. over zee richting n bij Zandvoort;
9 juni 1957 enkele ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH 6);
24 juni 1958 enkele ex. infiltratiegebied AWduinen onder Zandvoort.

Ook enige waarnemingen uit het binnenland:

6 mei 1939 2 ex. zijkanaal C (Ardea 29-211);
17 sept. 1939 2 troepjes aan Noordzeekanaal (ibidem);
22 sept. 1940 3 ex. richting w bij Buitenhuizen (Ardea 30-252);
sept. 1940 af en toe waargenomen bij Mooie Nel (ibidem).

Komt in de trektijden aan Vogelmeer Kennemerduinen en in Spaarndam.

191. Alk *Alca torda*

Algemene wintervogel voor de kust, maar veel minder talrijk dan zeekoet; wordt maar zelden levend gezien en dan meestal niet fit.
Eerste herfstdatum is 12 sept. 1946 (juv. ex. Zandvoort); laatste voorjaarsdatum 2 apr. 1939.
Eén zomerwaarneming van 20 juni 1937: dood ex. bij Zandvoort.
Op 20 jan. 1959 werd dood ex. gevonden in infiltratiegebied AW-duinen (na storm).
Veel teerslachtoffers.
Alle (7) vondsten van subspecies *torda* stammen uit ons gebied.

192. Kleine alk *Plautus alle*

Vrij zeldzaam, soms echter invasiegewijs, zoals in winter 1929/30 (De Lev. Natuur 34-402 en Ardea 19-64) en 1955/56 (Limosa 30-116, Wiek en Sneb 4-14 en 57).
De meeste vondsten tussen nov. en eind febr. Vroeg is 18 okt. 1955: levend ex. Haarlem-Noord (Wiek en Sneb 3-45).
Late datum is 6 apr. 1935: 1 ex. Noordwijk (De Lev. Nat. 40-63).

193. Zeekoet *Uria aalge*

Algemene wintervogel voor de kust, diverse waarnemingen in juli duiden op overzomeren. In zeer groot aantal teerslachtoffer.
Van de subspec. *hyperborea* werd één landelijke vondst gedaan op 16 jan. 1930 te Zandvoort (Limosa 21-13).

194. Dikbekzeekoet *Uria lomvia*

Twee (landelijke) vondsten:

24 dec. 1919 Noordwijk (van Oort III 167) en
28 dec. 1924 ibidem (ibidem).

195. Zwarte zeekoet *Cepphus grylle*

Zeer zeldzaam, slechts één geval:
12 nov. 1950 IJmuiden (Ardea 39-371).

196. Papegaaiduiker *Fratercula arctica*

Vrij zeldzaam, maar soms in grotere aantallen, zoals in winter 1929/30 (Ardea 19-65, De Lev. Nat. 34-402).
Wintergast van nov. tot febr., maar ook vondsten van latere datum, voornamelijk van mrt en begin apr.
Zo bijv. nog 7 apr. 1947 4 dode ex. Zandvoort (Ardea 38-82).
Ook vondsten in juni en juli zijn geen zeldzaamheid:

4 juni 1923 1e jaars ♂ Noordwijk aan Zee (zie van Oort 52);
16 juni 1957 juv. ex. strand Zandvoort;
23 juli 1957 ad. ex. levend aldaar (o.a. Vogeljaar 5-74);
30 juli 1934 Zandvoort;
eind juli-begin aug. 1954 4 dode juv. ex. strand idem.

Verreweg de meeste aangespoelde vogels zijn juv. ex. Van de subspecies *arctica* één (landelijke) vondst op 17 dec. 1925 Noordwijk (Rijksmuseum Nat. Hist. Leiden).

197. Steppenhoen *Syrrhaptes paradoxus*

Oude gegevens:

juli 1859 2 ex. in duinen bij Zandvoort;
mei 1863 talrijke ex. ibidem;
febr. 1864 geschoten bij Noordwijkerhout;
eerste helft mei 1888-sept. 1889 invasie;
begin juni 1908 enkele ex. bij Aerdenhout, Zandvoort en IJmuiden.

In nov. en dec. 1964 werd een ex. waargenomen in de AWduinen.

198. Holenduif *Columba oenas*

Tegenwoordig vrij talrijk op terreinen, waar geschikte nestplaatsen zijn: duinen, binnenduinrand, Haarlemmerhout, enz.
In AWduinen vroeger veel in konijnenholen, maar de laatste jaren niet meer.
Ook in de winter wel aanwezig, maar ook trek geconstateerd.
Op voorjaarstrek kunnen duiden de sterke concentraties, welke soms vanaf eind jan. aan Vogelmeer Kennemerduinen worden gezien, zoals bijv. eind jan. 1957 tot 50 ex. (Meded. VWGH 5).

199. Houtduif *Columba palumbus*

Algemene broedvogel; het gehele jaar aanwezig.
Trekt vaak door in kleine troepen, vooral bij vorstinval.
In voor- en najaar soms enorme concentraties.

200. Tortelduif *Streptopelia turtur*

Algemene zomervogel, vooral in binnenduinrand en in bosjes in het duin; niet in Haarlemmerhout.

Doortrek wordt gemeld van eind juni, 1940 (Spaarndam, Ardea 30-252). Laat is 31 okt. 1960 2 ex. AWduinen (Limosa 35-66) en 3 nov. 1962 1 ex. aldaar en zeer laat 25 dec. 1942: 1 ex. in AW-duinen.

201. Turkse tortel *Streptopelia decaocto*

Waargenomen sinds 1957 (nov.) in Zandvoort, sinds 1958 in Santpoort, IJmuiden en Noordwijk.
Tegenwoordig in genoemde plaatsen zeker broedvogel, in Noordwijk sinds 1960 zelfs zeer talrijk.
Vermoedelijk ook wel elders in ons gebied, daar af en toe ex. worden waargenomen op diverse plaatsen (zo vanaf 1960 enkele 10-tallen in de AWduinen).
Trek waargenomen, o.a. op 27 okt. 1957: 2 ex. in richting z bij Zandvoort (Vogeljaar 5-82) en ook in najaar 1958.

202. Koekoek *Cuculus canorus*

Algemene broedvogel in de duinen, maar ook wel langs Liede, Mooie Nel enz.
Eerste voorjaarsdatum voor ons gebied 8 apr. 1933; herfsttrek begint reeds in juli.

204. Kerkuil *Tyto alba*

Vóór 1940 broedvogel op de Ruïne van Brederode. Verspreiding niet goed bekend.
Heeft de laatste jaren gebroed op Beeckensteyn; broedt vermoedelijk nog op enkele kerktorens e.d. in Haarlem.

207. Sneeuwuil *Nyctea scandiaca*

Zeer zeldzaam; 4 waarnemingen voor ons gebied:

1 ex. geschoten 1836 bij Noordwijk;
1 ad. ♀ geschoten 30 jan. 1869 bij Haarlem;
1 ex. waargenomen eind 1889 bij Zandvoort en
2 ex. idem jan. 1924 bij Overveen (v. Oordt en Verwey 57).

209. Steenuil *Athene noctua*

Weinig algemene broedvogel van duin en binnenduinrand, o.a. in AWduinen (1961 aldaar 6 nesten gevonden), Leyduin, Groenendaal, Kennemerduinen en duinen ten z van de Zeeweg.
Leek sterk afgenomen te zijn; Strijbos noemt de soort nog zeer algemeen omstreeks 1920 (De Lev. Nat. 27-355, 360).
Schijnt vooral in winter 1941/42 sterk geleden te hebben (cf Ardea 32-216).
Laatste jaren lijkt de soort echter weer wat in aantal toe te nemen.

210. Bosuil *Strix aluco*

Broedvogel, maar weinig talrijk en dan pas na 2e wereldoorlog. Thans bekend van Haarlemmerhout, Santpoort, Heemstede, Vogelenzang, Aerdenhout, Kennemerduinen, AWduinen, Velsen en Overveen. Vermoedelijk thans wel op de meeste buitenplaatsen langs binnenduinrand.

211. Ransuil *Asio otus*

Vrij algemene broedvogel in duingebied tussen Noordwijk en Velsen en aan binnenduinrand. In 1961 in AWduinen zelfs 35 nesten.
Broedt soms op de grond (De Lev. Nat. 31-253).
's Winters vaak in kleine troepjes in Haarlemmerhout, Groenendaal e.a.
Vreemd is: 15 mei 1947, ex. op zuidpier IJmuiden (Ardea 38-82).

212. Velduil *Asio flammeus*

Zeldzame broedvogel van AWduinen (1957, 1960 en 1961).
Wordt in het voorjaar ook wel op andere plaatsen waargenomen, zoals Kennemerduinen en duinen ten z van de Zeeweg. Slechts enkele najaars- en winterwaarnemingen, in de AWduinen.

213. Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus*

Is tegenwoordig wel zeldzaam geworden als broedvogel van duin en binnenduinrand; was vroeger talrijker.
De laatste jaren slechts weinig overzichtelijke gegevens.
In 1952 nog 9 paren in Kennemerduinen, in 1960 aldaar 5 paren.
Voorts nog enkele paren in AWduinen en in duin tussen Zeeweg en Zandvoort.
De literatuur vermeldt late waarneming op 21 okt. 1863 te Bloemendaal (Snouckaert 1908-54).

214. Gierzwaluw *Apus apus*

Vrij algemene broedvogel in de stad.
Aankomst begin mei, soms midden-eind april (1933 en 1941 27 apr., 1959 19 apr.).
Herfsttrek in juli en aug., maar ook nog wel begin sept. Zelfs oktoberwaarnemingen komen wel voor, zo 9 en 28 okt. 1960 (Limosa 35-67).
Aan Vogelmeer Kennemerduinen in voorjaar en zomer steeds aanwezig in wisselend aantal; soms sterke concentraties; zo 12 juni 1960 300 ex. (Meded. VWGH 11) en ook idem eind juli - begin aug. tot 150 ex.
Hetzelfde beeld in infiltratiegebied AWduinen.

215. Alpengierzwaluw *Apus melba*

Een (onbevestigde) waarneming van 8 sept. 1952 van ex. te Noordwijk (Limosa 25-179).

216. IJsvogel *Alcedo atthis*

Vroeger (omstreeks 1920) nog regelmatig broedvogel; Thijsse (De Lev. Nat. 27-116) vermeldt 12 nesten tussen Vogelenzang en Velsen (bijv. Hartelust, Elswout, Wildhoef, Sparenberg, Beeckensteyn, Brouwerskolk. Caprera, Zanderijvaart Overveen).
Uit latere jaren geen waarnemingen, die op broeden duiden.
Waarnemingen in juli en aug. zijn wel herfsttrekkers (midden juli 1949 Haarlemmerhout en Leyduin, Limosa 22-383; 31 juli 1949 Overveen, ibidem).
Soms overzomerend: zomer 1944 1 ex. Overveen (Ardea 34-365).
Wordt thans het meest gezien bij vorst, van november tot en met maart; komt dan soms in de stad: 11 febr. 1936 1 ex. Schotersingel Haarlem.
Meeste waarnemingen komen van de kanalen enz. der AWduinen, infiltratiegebied idem, Leidsevaart e.a.

218. Bijeneter *Merops apiaster*

Waarnemingen:

2 tot 7 mei 1947 8 ex. te Overeen (Ardea 35-249) en
25 mei 1963 3 ex. te Lisse (Vogeljaar 11-130).

219. Scharrelaar *Coracias garrulus*

Vermoedelijk 2 ex. juni 1956 op Wildhoef te Bloemendaal; in die tijd ook aan rand van Haarlemmerhout.

220. Hop *Upupa epops*

Van deze soort worden geregeld voorjaarswaarnemingen gedaan van half apr. tot begin juni, voornamelijk in het duin en aan de binnenduinrand.
Slechts één (vermoedelijk) broedgeval in 1950 op begraafpaats achter Bergweg in Bloemendaal (Ardea 40-150).

Slechts enkele septemberwaarnemingen:

5 sept. 1956 2 ex. Noordwijk aan Zee (Limosa 30-93);
16 sept. 1940 1 ex. Heemstede (ibidem 16-151).

221. Groene specht *Picus viridis*

Vrij algemene broedvogel in het duin en aan de binnenduinrand.
Na strenge winter in seizoen 1964 veel minder talrijk.
Het gehele jaar aanwezig.

222. Grote bonte specht *Dendrocopos major*

Algemene broedvogel, hoewel niet bijzonder talrijk.
Voornamelijk aan binnenduinrand; broedt ook in Haarlemmerhout.
In de winter vaak rondzwervend, komt dan wel in stadstuinen.

224. Kleine bonte specht *Dendrocopos minor*

Vrij zeldzame broedvogel in ons gebied; broedplaatsen zijn of waren AWduinen, Huis te Vogelenzang. Leyduin, Kareol, Aerdenhouts kopje, Groenendaal, Brouwerskolk, Kennemerduinen, Elswout en duinen onder Overveen.
Enkelingen worden ook in herfst en winter gezien.

225. Zwarte specht *Dryoscopos martius*

In ons gebied zeldzame verschijning; de meeste waarnemingen dateren uit de laatste jaren en dan alleen nog uit de herfst- en wintermaanden.

16 en 28 nov. 1928 1 ex. Bloemendaal (De Lev. Nat. 33-335);
27 sept. 1953 1 ex. Renbaan AWduinen;
10 nov. 1953 1 ex. Kennemerduinen (Wiek en Sneb 2-14);
7-8 nov. 1957 1 ex. ibidem en Overveen (Vogeljaar 5-89);
17 en 21 nov. 1957 1 ex. bij Vogelmeer Kennemerduinen;
21 nov. 1957 1 ex. gehoord bij Bentveld (Vogeljaar 6-39);
najaar 1958 1 ex. aan rand Kennemerduinen.

226. Draaihals *Jynx torquilla*

Wordt slechts sporadisch waargenomen.

1907 1 ex. Bloemendaal (De Lev. Nat. 12-191);
21 aug. 1950 1 ex. Aerdenhout (Ardea 40-90);
7 okt. 1957 1 ex. Heemstede (Vogeljaar 5-89);
8 sept. 1957 1 ex. idem (Limosa 32-61);
9 juli 1961 1 ex. AWduinen onder Vogelenzang (Limosa 36-34).

228. Kuifleeuwerik *Galerida cristata*

Het gehele jaar door aanwezig, zowel langs de kust, als in het binnenland.
Vóór 1956 nooit als broedvogel geconstateerd, maar wel waarschijnlijk. Zo bijv. zomer 1933 een zingend ex. Noordboulevard Zandvoort en 6 juni 1937 1 ex. Nieuwe kanaal AWduinen.
In broedseizoen 1943 steeds een ex. bij station Bloemendaal (Ardea 33-195).
Heeft vermoedelijk in 1956 en zeker in 1957 t/m 1959 in enkele paren gebroed in Haarlem Noord, op braakliggende bouwterreinen, welke waren afgedekt met zoden.
Ook territoria vastgesteld in 1952 en latere jaren in de Kennemerduinen. Weinig herfsttrekwaarnemingen, alle van okt.
Uit het voorjaar alleen 28 febr. 1942: enkele ex. richting n over het strand.

229. Boomleeuwerik *Lullula arborea*

Vroeger algemene broedvogel van het duin (De Lev. Nat. 12-60 en 12-158); in Kennemerduinen in 1952 nog ruim 30 territoria.
Is echter in aantal achteruitgegaan, hoewel de laatste jaren (1958 e.v.) het aantal weer iets groter lijkt te worden.

Broedvogels keren terug in tweede helft febr.; doortrek in klein aantal tot in mrt.
Op herfsttrek van eind sept. tot in okt., in klein aantal doorkomend.
Als wintervogel wel gezien tijdens en na vorst, bijv.:

dec. 1933 5-6 ex. Oranjekom AWduinen
dec. 1935 4 ex. aldaar;
7 dec. 1941 4 ex. Zeeweg Bloemendaal;
8 en 23 dec. 1961 5 ex. Vogelmeer Kennemerduinen;
25 dec. 1942 5 ex. Huis te Vogelenzang.

230. Veldleeuwerik *Alauda arvensis*

Algemene broedvogel in weiland en duin.
Talrijke doortrekker in okt. en nov., in het voorjaar vooral in febr. Bij vorstinval soms massale terugtrek, zoals 19 febr. 1954 500 ex. richting zzw in ½ uur over het strand; ook 15 febr. 1940 50 ex. richting z over Haarlem (Ardea 30-255) en 25 jan. 1942 vrij sterke trek over AWduinen richting zw (Ardea 32-243).

231. Strandleeuwerik *Eremophila alpestris*

Slechts weinig waarnemingen gepubliceerd:

2 apr. 1958 ca 15 ex. Haarlemmerliede (Vogeljaar 6-60);
29 okt. 1961 2 ex. en
5 nov. 1961 1 ex. AWduinen (Limosa 36-34).
Herfst 1963 iets talrijker, o.a. 7 ex. Noordboulevard, Zandvoort.

232. Boerenzwaluw *Hirundo rustica*

Algemene broedvogel, die echter in aantal afneemt.
Eerste voorjaarsdatum 24 mrt 1949, filters AWduinen Leidsevaart; laatste herfstdatum 27 okt. 1932 aldaar.
Zeer laat is 22 dec. 1926: ex. tussen Halfweg en Haarlem (Ardea 16-57).

234. Huiszwaluw *Delichon urbica*

Als broedvogel kleiner in aantal dan boerenzwaluw. Komt meer plaatselijk voor, in kleine kolonies.
Arriveert meestal iets later dan vorige soort (eerste datum 10 apr. 1944) en verdwijnt ook iets eerder.
Late datum is 17 nov.: 1 ex. Santpoort (De Lev. Nat. 45-190).

235. Oeverzwaluw *Riparia riparia*

Broeden verloopt zeer grillig, is nml. afhankelijk van aanwezigheid van zandafgravingen; daar dan in kleine kolonies waaraan meestal geen lang leven beschoren is.
Eerste voorjaarsdatum 8 apr. 1950: 2 ex. filters AWduinen Leidsevaart.
Najaarstrek reeds vanaf eind juli.
Aan Vogelmeer Kennemerduinen en in infiltratiegebied AWduinen

van begin mei tot eind juni steeds in klein aantal aanwezig, hetgeen er op duidt, dat hier en daar nog steeds enkele broedkolonies zijn.
In 1962 werd het aantal broedparen in de AWduinen geschat op ca 55.

236. Grote pieper *Anthus richardi*

Slechts 3 (oude) waarnemingen:

okt. 1841 juv. ♀ te Haarlem (Avifauna Neerl. 1908);
mei 1862 ♀ te Noordwijk en
14 okt. 1893 juv. ♂ te Lisse.

237. Duinpieper *Anthus campestris*

Eén waarneming van paartje op 28 apr. 1917 bij Noordwijk (De Lev. Nat. 22-321).

238. Boompieper *Anthus trivialis*

Vrij algemene broedvogel in het duin.
Wordt in klein aantal waargenomen op najaarstrek, meest in sept. Aankomst in voorjaar in de 2e helft van april.

239. Graspieper *Anthus pratensis*

Weinig talrijke broedvogel, in weilanden, niet in het duin. Talrijke doortrekker in de laatste helft van sept. en in okt., tot in nov.
Ook winterwaarnemingen, veelal na vorst, in dec. t/m febr.

240. Oeverpieper *Anthus spinoletta*

Van half sept. af steeds op IJmuider pieren, tot eind mrt (laatste datum 31 mrt 1956).
Wordt als doortrekker niet veel gezien (niet herkend?).

Als recente gevallen noemen wij:

14 okt. 1950 20-30 ex. strand Noordwijk (Moerkerk, in litt.);
22 okt. 1949 6 ex. richting zzw Zandvoort;
22 okt. 1959 1 ex. strand IJmuiden (Vogeljaar 7-240).

Waterpieper *Anthus spinoletta spinoletta*

Drie waarnemingen: 24 mrt en 6 apr. 1963 en 20 mrt 1964 AW-duinen.

241. Witte kwikstaart *Motacilla alba*

Vrij algemene broedvogel, vooral in bollenstreek en bij boerderijen; soms in omgeving van Vogelmeer Kennemerduinen.
Doortrekker en wintergast.
Herfsttrek van 2e helft aug. af: zo 25 aug. 1932 enige tientallen op strand te Zandvoort.
Waargenomen van nov. t/m febr. vooral aan filters AW-duinen aan Leidsevaart. Vergelijk ook Ardea 31-138 en 29-224.

Rouwkwikstaart *Motacilla alba yarrellii*

Als doortrekker tegen eind mrt vrij veel gezien.
Twee zomerwaarnemingen: 15 juli 1943: 1 ex. Aerdenhout en 29 juli 1962 1 ex. Noordwijkerhout (Limosa 37-46). Komt ook in klein aantal voor op herfsttrek.
Vroegste datum is 23 febr. 1902 (Snouckaert 28).

242. Grote gele kwikstaart *Motacilla cinerea*

Spaarzame doortrekker en wintergast, vanaf begin sept.
In infiltratiegebied AWduinen soms enkele ex. aanwezig van okt. tot half mrt.
Voorjaarstrek in mrt en apr., maar schaarser dan op herfsttrek.

243. Gele kwikstaart *Motacilla flava*

Weinig talrijke broedvogel bij Penningsveer, en aan de Heksloot onder Spaarndam.
Doortrek van begin apr. (soms eind mrt: 26 mrt 1940 3 ex. Oranjekom AWduinen (Ardea 30-255).
Trek duurt tot in mei; zo 25 mei 1958 1 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH Hlem 8).
Najaarstrek van medio aug., maar vooral begin sept., wanneer in infiltratiegebied AWduinen soms 25 ex. tegelijk aanwezig zijn.

Engelse gele kwikstaart *Motacilla flava flavissima*

Is vrij normale verschijning in apr. en mei; dan in kleine aantallen op filters AWduinen en aan Vogelmeer Kennemerduinen.
Laat is 23 mei 1960: 1 ex. strand Zandvoort (Vogeljaar 8-111).
Herfstwaarnemingen schaars:
alleen 16 sept. 1936 (De Lev. Nat. 41-352), hoewel er zeker meer waarnemingen moeten zijn.
Juniwaarnemingen van 17 en 20 juni 1945 Zandvoort (Ardea 34-375).
11 juli 1959 broedgeval Heemstede.

Noordse gele kwikstaart *Motacilla flava thunbergi*

Slechts enkele waarnemingen:

14 apr. 1864 te Bloemendaal (Org. CNV 7-49);
23 mei 1946 ♂ aan filters AWduinen Leidsevaart;
9 sept. 1921 te Noordwijk aan Zee (Ardea 11-131);
15 apr. 1942 Heemstede (Ardea 32-136).

244. Klapekster *Lanius excubitor*

Vrij zeldzame vogel; najaarswaarnemingen van half okt. tot in dec. wordt vooral laatste jaren iets meer gezien dan voorheen.
Voorjaarswaarnemingen van half febr. tot half mei, hoewel minder in aantallen dan in het najaar.

Een zomerwaarneming van 7 juni 1962: 3 ex. Driehuis (Vogeljaar 10-391).
Sporadische waarnemingen in januari.

246. Roodkopklauwier *Lanius senator*

Voor ons gebied slechts vier waarnemingen:

eind sept. 1955 1 ex. Zandvoortselaan;
13 okt. 1956 1 ex. aan boulevard eind Zeeweg;
22 mei 1960 1 ♀ AWduinen;
begin mei 1965 1 ex. onder Overveen.

247. Grauwe klauwier *Lanius collurio*

Broedvogel, in klein aantal, in AWduinen en Kennemerduinen; iets talrijker bezuiden de Ruigenhoek en in staatsbossen bij Noordwijk. Daarbuiten worden nog vermeld:

1941 en 1942 broedend in Velsen in de Spaarndammerpolder (Limosa 16-154);
1942 twee broedgevallen bij Velsen (ibidem);
1943 paartje met jongen in Overveen (Ardea 33-196);
1944 nest in een tuin te Zandvoort (ibidem 34-375).

Voor 1945 wordt het aantal broedparen in het duin tussen IJmuiden en Noordwijkerhout geschat op ca 10 (Ardea 34-376).
In 1952 in Kennemerduinen alleen al 5 territoria, zodat toen de populatie in zijn geheel groter geweest zal zijn dan in 1945.

248. Pestvogel *Bombycilla garrulus*

Winterinvasievogel, in sterk wisselend aantal.
De laatste tijd gezien in 1931/32, dec. 1943 (Limosa 17-65), 1947, dec. 1953, febr. mrt 1956 (ca 20 ex. Noorderhout Haarlem), febr. mrt 1957 (Vogeljaar 5-9 en Limosa 31-17), okt. nov. 1957 (ca 30 ex. Noorderhout a.v.) dec. 1958-febr. 1959 (tot 45 ex. aldaar).
Opmerkelijke stijging van frequentie en aantallen t.o.v. vroegere jaren.
Voor zomerwaarnemingen bij Haarlem zie Avifauna Neerlandica 1908.

249. Waterspreeuw *Cinclus cinclus*

Zeldzame gast in winterhalfjaar; behalve enkele oude gevallen van 1759, 1833 en 1887 (Bloemendaal, Heemstede en Hillegom) ook recente gegevens:

apr. 1958 1 ex. AWduinen (Vogeljaar 6-60);
9 en 16 nov. 1958 1 ex. AWduinen (ibidem 6-100).

250. Winterkoning *Troglodytes troglodytes*

Algemene broedvogel in het gehele gebied; gehele jaar aanwezig.

251. Heggemus *Prunella modularis*

Algemene broedvogel, tot in stadsparken.
Ook 's winters aanwezig. dan rondzwervend.
In sept. en okt. worden kleine aantallen op trek gezien.

252. Grote lijster *Turdus viscivorus*

Algemene, maar niet talrijke broedvogel, vrnl. in het duin en aan de binnenduinrand; in Haarlemmerhout sinds enkele jaren niet meer. Werd al in 1903 niet bepaald zeldzaam genoemd (De Lev. Nat. 8-134). Bos noemt de soort in 1945 veel talrijker in de duinen, dan voorheen (Ardea 34-371).
Het gehele jaar aanwezig; in najaar en winter vaak in troepjes, van enkele 10-tallen, rondzwervend door het duin.
Soms trek geconstateerd: 20 sept. 1942 ca 15 ex. richting z over AWduinen.

253. Kramsvogel *Turdus pilaris*

Talrijke doortrekker en wintergast.
In de herfst vanaf half sept.; in voorjaar tot eind apr.- begin mei. Zo: 17 sept. 1960 trek over AWduinen (Vogeljaar 8-138) en 28 apr. 1940 nog ca 100 ex. aanwezig op het Haasveld in AWduinen.
In de winter vaak „rushes" bij vorstinval, tot in febr. toe.
Bijzonder vroeg zijn: 3 ex. op 22 aug. 1964 en 2 ex. 30 aug. 1964 AWduinen.

254. Zanglijster *Turdus philomelos*

Algemene en talrijke broedvogel. In meeste winters in klein aantal aanwezig. Op najaarstrek soms zeer talrijk en dan ook winteraantallen hoger.

255. Koperwiek *Turdus iliacus*

Talrijke doortrekker en wintergast.
Herfsttrek van eind sept., hoofdzakelijk echter okt.
Voorjaarstrek eind mrt-begin apr.
Evenals bij kramsvogel vaak sterke trek bij vorstinval.

256. Vale lijster *Turdus obscurus*

Eén (landelijke) vondst:
27. okt. 1843 Velsen (Snouckaert 44).

258. Beflijster *Turdus torquatus*

Spaarzame doortrekker, vrnl. in het voorjaar, in apr. en begin mei; minder in de herfst (sept.- en oktoberwaarnemingen). Vroeg is 2 aug. 1960, 1 ex. Noordwijk (Vogeljaar 8-111).
Laatste datum valt eind mei (Org. CNV 5-87).
Voor ons gebied wordt één broedgeval opgenomen (Ardea 2-159).

259. Merel *Turdus merula*

Zeer algemene broedvogel; gehele jaar aanwezig.
Doortrek in september en oktober. Van voorjaarstrek nooit iets

gemerkt. Eén doodgevonden ad. ♂, strand 6 jan. 1939 duidt wel op trek, of vlucht voor vorstinval.

260. Siberische lijster *Geokichla sibirica*

Eén waarneming van 1 oktober 1856 te Noordwijk (Snouckaert 42).

261. Goudlijster *Oreocincla dauma*

Eén mannetje werd op 14 okt. 1934 gevangen in de eendenkooi te Sassenheim (Ardea 23-213).

263. Tapuit *Oenanthe oenanthe*

Was vroeger een algemene broedvogel in het duin, maar is omstreeks 1940 sterk in aantal afgenomen; is nu bepaald niet talrijk meer. Eerste data eind mrt-begin apr. Zo: 26 mrt 1940 3 ex. De Zilk (Ardea 30-204).
Herfsttrek begint reeds in aug., maar sterker in sept.; dan vaak gezien op het strand, maar ook aan de rand van de stad. Late data zijn 1 nov. 1958: 1 ex. Zandvoort (Vogeljaar 7-152) en 3 nov. 1959: 1 ex. IJmuiden (ibidem 8-16).
Grote exemplaren. die vooral in mei doortrekkend worden gezien, zouden tot de subspecies *leucorrhoa* kunnen behoren.

265. Roodborsttapuit *Saxicola torquata*

Is spaarzame broedvogel in duingebied, hoewel de laatste jaren iets in aantal toenemend.
Thans in staatsbossen Noordwijk, AWduinen (Resoort kende de soort daar nog niet als broedvogel (Ardea 32-220), zeeduinen onder Zandvoort, Kennemerduinen, infiltratiegebied AWduinen en binnenduin bij Overveen.
Vrij schaarse doortrekker in sept. en okt.; echter ook wel waarnemingen uit wintermaanden:

27 nov. 1927 aanwezig bij Zandvoort (Ardea 17-44);
6 jan. 1938 1 ex. zijkanaal C Spaarndam;
7 febr. 1937 aldaar (vorst).
Overwinteren werd geconstateerd bij Noordwijk aan Zee van okt. 1926 tot

266. Paapje *Saxicola rubetra*

Broedvogel, oorspronkelijk alleen van het zuidelijk gedeelte AWduinen; breidt zich de laatste tijd naar het noorden uit; zo sedert 1958 in infiltratiegebied AWduinen onder Zandvoort.
Broedt ook in Kennemerduinen en in duinen onder Overveen.
Is nu vrij talrijk.
Trek waargenomen van eind aug. tot in okt.
Voorjaarstrek van half mrt tot in mei;
zo 1 ex. 16 mrt 1941 AWduinen (Limosa 32-64).

267. Gekraagde roodstaart *Phoenicurus phoenicurus*

Algemene broedvogel in het duin, in de binnenduinrand en, in klein aantal, in de stad.
Vroegste datum voor ons gebied 13 apr. 1944.
Herfsttrek van eind aug. tot ver in okt.

268. Zwarte roodstaart *Phoenicurus ochruros*

Zeer zeldzame broedvogel, pas sedert 1945 als zodanig bekend. In 1947 en 1948 broedde paartje bij de Kathedrale St. Bavo, Haarlem (Limosa 31-122); in 1950 aldaar zingend ♂ (ibidem 33-8). In 1960 bracht paartje 2 legsels voort op terrein van gasfabriek te Haarlem.
Wordt op trek slechts weinig gezien; voorjaarsdata zijn er zeer weinig (enkele uit mrt; najaarsdata iets meer (grotendeels uit okt.).

269. Nachtegaal *Luscinia megarhynchos*

Algemene broedvogel, hoewel de aantallen broedparen nogal schommelen.
Voornamelijk broedend aan binnenduinrand en in duinbosjes; in gunstige jaren tot de zeereep toe.
Broedt ook in Haarlemmerhout en (soms) op begraafplaatsen in Haarlem.
Vroegste datum in voorjaar is 18 apr. 1937.
Van najaarstrek vrijwel niets geconstateerd.

270. Blauwborst *Cyanosylvia svecica*

Zeer schaarse doortrekker:
Eén waarneming van ♂ op 31 aug. 1938 aan het Noordzeekanaal onder Buitenhuizen en enkele waarnemingen in aug. 1964 in dicht begroeid deel van infiltratiegebied AWduinen.

Cyanosylvia svecica svecica

Eveneens zeldzaam: slechts één waarneming van ♂ op 11 mei 1913 bij Haarlem (Ardea 2-79).

271. Roodborst *Erithacus rubecula*

Zeer algemene broedvogel; het gehele jaar door aanwezig.
Veelal talrijker in sept. en okt. tijdens herfsttrek.

272. Sprinkhaanrietzanger *Locustella naevia*

Broedvogel in niet groot aantal, hoofdzakelijk in AWduinen en Kennemerduinen; in laatstgenoemd gebied in 1952 bijv. 33 territoria.
Volgens Ardea 37-193 in 1948 ook algemeen in Aerdenhout.
Geen trekgegevens.

274. Snor *Locustella luscinioides*

In de jaren omstreeks 1930 af en toe zingende ex. waargenomen in moerasjes aan de Liede. Recente gegevens ontbreken geheel.

276. Grote karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

Traanberg noemt de soort als broedgeval gewoon (De Lev. Nat. 12-158). Sedert dien echter maar twee waarnemingen:

14 mei 1932 ex. aan de Mooie Nel;
8 juni 1957 zingend ex. zijkanaal C Spaarndam.

277. Kleine karekiet *Acrocephalus scirpaceus*

Broedvogel in klein aantal aan Ringvaart Haarlemmermeer, Zijkanaal C, Binnen- en Buitenliede, Noorder Buiten Spaarne en misschien nog elders op geschikte plaatsen; zo bijv. 17 mei 1945 zingend ex. aan Leidsevaart onder Heemstede; kan echter ook trek geweest zijn. Voorts een enkele maal op de voorjaarstrek aangetroffen in AWduinen.

278. Bosrietzanger *Acrocephalus palustris*

Spaarzame broedvogel in Kennemerduinen en op enkele buitenplaatsen en bossen langs binnenduinrand. Komt waarschijnlijk meer voor, dan wordt aangenomen. Zo bijv. in 1943:

5 zingende ♂♂ Leidsevaart tussen Haarlem en Vogelenzang en 1 ex. aan Meertje van Caprera (Ardea 33-192).
1944: 2-4 ex. langs Mooie Nel en 2 bij Bennebroek (Ardea 37-374).
In Kennemerduinen in 1955 maximaal 10, in 1956 4 territoria.

279. Rietzanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Alleen bekend als weinig talrijke broedvogel van Mooie Nel, Binnen- en Buitenliede en Heksloot bij Spaarndam.
Voorjaarstrek 2e helft apr. en begin mei, vooral in infiltratiegebied AWduinen.

280. Waterrietzanger *Acrocephalus paludicola*

Alleen bekend als vuurtorenslachtoffer IJmuiden.

13 en 15 aug. 1917 resp. 1 en 5 ex. (Ardea 6-106);
12 okt. 1918 1♀ (ibidem 7-138).

281. Spotvogel *Hippolais icterina*

Vrij algemene broedvogel. vooral in de binnenduinrand; komt ook tot broeden in stadsparken e.d.
Broedde in 1945 bijv. in Florapark Haarlem, 1951 in Haarlemmerhout (ook al vroeger, zie De Lev. Nat. 28-225) en vermoedelijk ook, in 1959; laatste jaren in 3-4 paren broedend in de Noorderhout H'lem. In 1944 ex. waargenomen op Parklaan en Bolwerken Haarlem; voorjaar zingend ex. kwekerij van Tubbergen en stadskweektuin idem. Vrijwel geen trekgegevens.

282. Zwartkop *Sylvia atricapilla*

Vrij algemene broedvogel, evenals spotvogel voornamelijk in de binnenduinrand en in het binnenduin.
Broedt ook in 4-6 paren in Haarlemmerhout.
Winterwaarnemingen. ♂ van 21-23 dec. 1952 in stadstuin te Haarlem; 10-16 febr. 1966 ♀ in tuin te Zwanenburg.
Trekt in klein aantal door tot midden okt.; aankomst in voorjaar in 2e helft van apr.

284. Tuinfluiter *Sylvia borin*

Algemene broedvogel in binnenduin, binnenduinrand, Haarlemmerhout en Noorderhout.
Vroege voorjaarsdata zijn:
12 apr. 1942 Heemstede (Ardea 32-242) en
13 apr. 1941 Santpoort (Limosa 14-60).
Geringe najaarstrek tot begin okt.

285. Grasmus *Sylvia communis*

Talrijk in duin en ander open terrein. Werd ook genoemd als broedvogel van Haarlemmerhout (De Lev. Nat. 28-255), maar daar thans zeker niet meer.
Komt op geschikte plaatsen wel vlak bij de stad (zo regelmatig broedend aan Herenweg).
Als maatstaf van de dichtheid moge gelden 450 territoria in de Kennemerduinen in 1952.

286. Braamsluiper *Sylvia curruca*

Vroeger tamelijk gewoon (De Lev. Nat. 12-158); toen geregeld bij Bloemendaal (ibidem 34-395).
Tegenwoordig slechts schaarse gegevens; bijv. van Zijlweg Haarlem; hier en daar in Aerdenhout (nest gevonden in 1951); In 1958 paartje in infiltratiegebied AWduinen; in de laatste jaren af en toe exemplaren in Noorderhout en Kennemerduinen.
In de AWduinen nu circa 4 broedparen. Nadere gegevens gewenst.

289. Fitis *Phylloscopus trochilus*

Zeer algemene broedvogel, vooral in de duinen. Zo in 1952 in Kennemerduinen ruim 500 territoria.
Broedt ook in de stad.
Eerste voorjaarsdata zijn:
27 mrt 1949 2 zingende ex. en
26 mrt 1940 3 idem (Ardea 30-254).
Laat zijn:
30 okt. 1958 1 ex. trekkende Kennemerduinen;
31 okt. 1917 2 ex. bij Santpoort (Ardea 8-77).

Phylloscopus trochilus acredula

De Avifauna van Nederland (Ardea 50-86) noemt deze soort als vermoedelijk regelmatige doortrekker in het voorjaar.
Waarnemingen uit ons gebied zijn echter vrijwel onbekend; alleen 5 mei 1962 Kennemerduinen (Limosa 37-50)

290. Tjiftjaf *Phylloscopus collybita*

Vrij algemene broedvogel in binnenduin en binnenduinrand; ook in Haarlemmerhout en Noorderhout.
In de oorlogsjaren ook op diverse andere plaatsen in de stad. Vroegste waarneming is 5 mrt 1961: 1 ex. AWduinen.
Laat zijn:

30 okt. 1960 een ex. Kennemerduinen;
2 nov. 1854 idem Santpoort;
11 dec. 1938 een ex. zijkanaal B en
23 dec. 1961 een ex. AWduinen (Limosa 36-39).

291. Fluiter *Phylloscopus sibilatrix*

Spaarzame broedvogel van binnenduinrand.
Waarnemingen van zingende ♂♂ in mei duiden beslist niet zeker op territoria; de meeste ex. zijn enige dagen later weer vertrokken. Zo in 1954 tot 7 zingende ex. in Haarlemmerhout, maar waarschijnlijk slechts 2 territoria.
Broedt thans (waarschijnlijk) alleen nog op landgoederen langs Vogelenzangscheweg en enkele plaatsen in Bloemendaal (Elswout e.a.).

294. Bladkoninkje *Phylloscopus inornatus*

Slechts één waarneming van zeker 3 ex. in duinen onder Noordwijkerhout op 28 okt. 1951 (Ardea 39-372).

295. Goudhaantje *Regulus regulus*

Zeldzame broedvogel voor ons gebied: AWduinen, Huis te Vogelenzang, Elswout en Koningshof (1958 aldaar meerdere paren).
Ook volgens oudere gegevens zeer spaarzaam:
Thijsse: broedvogel tussen Elswout en Duin en Kruidberg (De Lev. Nat. 10-49);
Traanberg: als broedvogel niet veel (ibidem 12-158);
Als doortrekker en wintergast algemeen, vaak zelfs talrijk.

296. Vuurgoudhaantje *Regulus ignicapillus*

Slechts weinig waarnemingen, van eind aug. tot in nov. Laatste datum is 21 nov. 1957: 1 ex. AWduinen (Vogeljaar 6-40). Enkele winterwaarnemingen, en voorjaarswaarnemingen uit apr.

297. Grauwe vliegenvanger *Muscicapa striata*

Algemene, hoewel niet talrijke broedvogel, soms ook in stadstuinen. Ontbreekt in het duin, wel aan de binnenduinrand.
Late waarneming is 18 okt.: 1 ex. Noordwijk (Ardea 40-91).

298. Bonte vliegenvanger *Ficedula hypoleuca*

Vrijwel uitsluitend doortrekker, die in de herfst vaak vrij talrijk kan zijn.
Op voorjaarstrek waargenomen eind apr. en begin mei; herfsttrek van eind aug. tot in sept.
Late data zijn 18 en 20 okt. Noordwijk aan Zee (Ardea 8-77).
Zomerwaarnemingen:

juni 1941 zingend ♂ gedurende 2 weken in Haarlemmerhout (Ardea 31-107);
in 1945 ♂ bij nestkast te Santpoort (ibidem 35-253);
in 1949 nest met onbevruchte eieren in Groenendaal, Heemstede; daarbij nooit ♂ gezien (Ardea 40-151, ook Limosa 22-379 en Ardea 37-192).

299. Withalsvliegenvanger *Ficedula albicollis*

Op 18 mei 1855 werd ex. geschoten op strand onder Noordwijk (Snouckaert-36).

300. Kleine vliegenvanger *Ficedula parva*

Recente waarnemingen alleen:

13 sept. 1942 ♂ en ♀ of juveniel ex. Santpoort (Limosa 15-104) en
10 mei 1944 vermoedelijk 2 ex. Bloemendaalsebos.

301. Koolmees *Parus major*

Talrijke broedvogel; overal aanwezig, zelfs in kleine stadstuinen. In sommige jaren niet onbelangrijke herfsttrek.
Gehele jaar aanwezig.

302. Pimpelmees *Parus caeruleus*

Minder talrijk dan koolmees; overal broedend en gehele jaar aanwezig. Evenals bij koolmees in sommige jaren vrij veel najaarstrek.

303. Zwarte mees *Parus ater*

Zeldzame broedvogel; alleen de volgende gegevens bekend:

ca 1935 nest op Jachtlust te Aerdenhout;
1942 paartje broedend AWduinen (Ardea 32-225);
1943 2-3 paren op Duinlust Overveen (ibidem 33-197);
1944 zeker één paartje aldaar en
1945 vermoedelijk nog steeds daar broedend.

Recentere gegevens schaars; alleen 1957 broedgeval Haarlem (Vogeljaar 5-74).
Onregelmatige doortrekker en wintergast; zo bijv. regelmatig gezien in de winters 1939/40 en 1941/42 (Ardea 32-245) en vooral veel okt.-nov. 1956 in Kennemerduinen.

304. Kuifmees *Parus cristatus*

Zeer zeldzame broedvogel.
In 1923 t/m 1925 nest in Kennemerduinen.
Volgens Ardea 15-44 4 jaren lang paartje op Lindenheuvel Bloemendaal en Naaldenveld Bentveld.
Waarnemingen in 1957 van vrij veel paartjes in Kennemerduinen en in duinen tussen Zeeweg en Zandvoort kunnen op broeden duiden.
In 1960 paartje met pas uitgevlogen jongen in staatsbossen bij Noordwijk.
In de meeste jaren zeldzame doortrekker; in nov. 1956 echter talrijk in Kennemerduinen e.o., en nog tijden lang daarna.

305. Glanskop *Parus palustris*

Vrij algemene broedvogel langs binnenduinrand en in Haarlemmerhout.
Zie voor een overzicht van broedgevallen in ons gebied Ardea 36-114 en 38-191.
Zwerft in de winter rond en komt dan ook wel in stadstuinen.

306. Matkop *Parus montanus*

Volgens Drijver vroeger wel broedvogel (Ardea 36-120).
Zou in Thijsse's hof gebroed hebben (De Lev. Nat. 42-298).
Nu zeker geen broedvogel meer (cf. Ardea 36-120 en 38-193).
Wordt slechts sporadisch waargenomen; zo slechts 4 waarnemingen tussen 1939 en 1942 (Ardea 36-120).

307. Staartmees *Aegithalos caudatus*

Weinig talrijke broedvogel in binnenduin en in binnenduinrand.
In herfst en winter algemeen; trekt dan in kleine troepjes rond.

309. Boomklever *Sitta europaea*

Algemene broedvogel langs binnenduinrand en in Haarlemmerhout.

310. Boomkruiper *Certhia brachydactyla*

Algemeen, in iets groter aantal dan vorige soort. Broedt ook in Haarlemmerhout.

311. Grauwe gors *Emberiza calandra*

Medio mrt 1946 werden 6 ex. waargenomen in de buurt van het rangeertterein aan de Westergracht te Haarlem.

312. Geelgors *Emberiza citrinella*

In de bollenstreek, in de Haarlemmermeer en onder Santpoort vrij algemeen; tussen Haarlem en Vogelenzang zeer weinig.

Vroeger ook veel in de duinen, verdween echter met het uitdrogen van het duin (De Lev. Nat. 27-356).
Broedt nog in een enkel paar in het zuiden der AWduinen.
Traanberg noemt de soort nog gewoon (ten noorden van Vogelenzang) (De Lev. Nat. 12-158).
Trek van half okt. tot eind nov.; in klein aantal.
Overwintert eveneens in klein aantal.

313. Cirlgors *Emberiza cirlus*

Eén oude waarneming van een ♂ te Velsen vóór 1858 (Avifauna Neerlandica 1908-20).

314. Witkopgors *Emberiza leucocephalos*

Twee waarnemingen: van een ♀ in Kennemerduinen, op 30 okt. 1961 en een 1e jaars ♂ op 8 okt. 1962, eveneens Kennemerduinen.

319. Ortolaan *Emberiza hortulana*

Schijnt vroeger op trek wel regelmatig waargenomen te zijn; Verwey geeft vele data uit Noordwijk (Ardea 15-72).
Waarnemingen zijn echter zeer schaars; soms in jaren geen enkele; overigens slechts één of enkele ex. per jaar.

320. Bruinkeelortolaan *Emberiza caesia*

Op 11 okt. 1859 werd ex. gevangen op een vinkebaan onder Overveen (Zoöl. Meded. 10-71).

322. Bosgors *Emberiza rustica*

Op 16 okt. 1874 werd een juveniel ♂ gevangen te Vogelenzang (Zoöl. Meded. 10-71).

323. Dwerggors *Emberiza pusilla*

Vier gevallen:

1 ex. najaar 1854 duinen Zuidholland;
1 adult ♂ gevangen 18 okt. 1870 Wildhoef Bloemendaal;
1 ex. op 27 febr. 1955 Sprenkelkanaal AWduinen (Bierman);
1 ex. Kennemerduinen op 1 nov. 1961 (♂).

324. Rietgors *Emberiza schoeniclus*

Vroeger gewone broedvogel (De Lev. Nat. 12-158).
Tegenwoordig echter weinig talrijk en alleen bekend van Mooie Nel, Binnen- en Buitenliede en omgeving van Noordzeekanaal en zijkanalen daarvan.
Waarschijnlijk sinds 1962 broedvogel infiltratiegebied AWduinen.
Doortrekker in voor- en najaar.
Najaarstrek van midden sept. tot midden nov. (zo 16 nov. 1959 2 ex. Kennemerduinen).
Enkele waarnemingen duiden op overwinteren:

1933/34 steeds 1 ex. bij Halfweg (Ardea 24-67);
17 dec. 1939 2 ex. Spaarndam (ibidem 29-226).
Soms na vorst: eind febr. 1941 ♂ en ♀ bij Spaarndam (ibidem 31-145).
Trek in voorjaar reeds vanaf eind febr.:
29 febr, 1960 ex. Vogelmeer Kennemerduinen (Meded. VWGH H'lem 11).
Voorjaarstrek tot begin mei: zo 3 mei 1933 ♂ aan Oranjekom AW-duinen.

325. IJsgors *Calcarius lapponicus*

Trekt in het najaar in klein aantal door, van midden sept. tot in nov.
Vroegste datum is 18 sept. 1960: 1 ex. Kennemerduinen.
Laatste is 20 nov. 1956 1 ex. duinen Noordwijkerhout (Limosa 30-87).

326. Sneeuwgors *Plectrophenax nivalis*

Doortrekker en wintervogel, vooral aan het strand.
De meeste waarnemingen komen eerst uit oktober en november.
Voorjaarswaarnemingen zijn zeldzaam; alleen 1 apr. 1923 Noordwijk aan Zee (Ardea 15-72) en 26 mrt 1960 1 ex. Heemstede.
Vroege data zijn:

12 sept. 1964 AWduinen;
14 sept. 1962 Zandvoort (Limosa 37-54);
21 sept. 1941 strand Noordwijkerhout (Ardea 31-145) en
23 sept. 1957 1 ex. IJmuiden (Vogeljaar 5-89).

327. Appelvink *Coccothraustes coccothraustes*

Eén oud broedgeval juni 1859 te Vogelenzang (Ardea 33-201).
Wordt zeldzaam waargenomen op herfst- en voorjaarstrek en als wintergast.

27 okt. 1956 1 ex. Haarlem;
nov. 1937 1 ex. Bloemendaal, enkele ex. daar de gehele winter gezien (De Lev. Nat. 42-364);
9 en 23 jan. 1938 1 en 2 ex. in tuin te Haarlem;
half jan. 1926 een ex. Aerdenhout (Ardea 17-46);
apr. 1958 1 ex. in stadstuin Haarlem Noord.
4 mei 1962 1 ex. Kennemerduinen (Limosa 37-54).

328. Groenling *Chloris chloris*

Algemene broedvogel in de binnenduinrand; broedt ook in Noorderhout en op begraafplaatsen in Haarlem.
Vrij talrijke doortrekker; in de winter vaak in flinke troepen rondzwervend, ook op het strand.

329. Putter *Carduelis carduelis*

Broedvogel voor ons gebied sedert 1943 (De Lev. Nat. 48-31, Ardea 33-200 en Limosa 16-152).
Broedt nog steeds en in toenemend aantal; is nu een vrij gewone

zij het niet talrijke verschijning (cf. Limosa 21-119 en Vogeljaar 8-6).
Komt ook steeds talrijker voor op trek en in de winter soms in troepen van 30 en meer ex. rondzwervend.

330. Sijs *Carduelis spinus*

Gewone doortrekker van midden sept., maar sterk wisselend in aantal; ook als wintergast vrij gewoon.
In 1932 werd paartje nog op 26 mei bij het Aerdenhouts kopje gezien, maar er waren geen verdere aanwijzingen voor broeden. In 1957 werd te Heemstede een broedgeval geconstateerd (Vogeljaar 5-74). Voorts een zomerwaarneming van 1 ex. op 29 juni 1963 AWduinen.

331. Kneu *Carduelis cannabina*

Broedvogel in de duinen en op geschikte plaatsen aan de binnenduinrand, in niet groot aantal.
Was vroeger, omstreeks 1920, veel talrijker. Lijkt de laatste jaren echter weer in aantal toe te nemen. Talrijke doortrekker, welke ook in de winter overblijft en dan vaak in troepen rondzwerft.
In aug. 1921 werd onder Halfweg een slaapplaats gevonden van circa 1.000 ex. (Ardea 31-302).

332. Frater *Carduelis flavirostris*

Vrij talrijke doortrekker en wintergast aan de kust, meestal van eind oktober; grotere aantallen eerst in de loop van november. Blijft aanwezig tot circa eind maart.

333. Barmsijs *Carduelis flammea*
Carduelis flammea cabaret

Weinig talrijke doortrekker vanaf eind sept. tot in nov. Aantallen per jaar sterk variërend.
Enige voorjaarsdatum is 14 apr. 1940: ca 10 ex. Schuil en rust, AWduinen.
Soms grotere troepen: zo eind nov. 1957 ca 50 ex. Oranjekom AWduinen (Vogeljaar 6-40).

Carduelis flammea flammea

Hiervoor geldt hetzelfde als *cabaret:* weinig talrijke doortrekker, in sterk wisselend aantal.

334. Witstuitbarmsijs *Carduelis hornemanni*

Op 28 okt. 1962 werd een 1e jaars ♂ waargenomen in de Kennemerduinen, en een ex. op 16 okt. 1962 idem (Limosa 37-55).

335. Europese kanarie *Serinus serinus*

Sedert 1951 broedvogel in Aerdenhout en Bentveld (Ardea 40-109) daarna regelmatig in aantal toenemend. Ook zingende ex. in Vogelenzang.

De opgave in Limosa 29-40 van 25-30 territoria in 1955 lijkt ons niet juist; lang niet elk zingend ♂ hoeft equivalent te zijn met een broedpaar; meer dan 10 paren lijkt het ons voor dat jaar niet.

Voor 1957 worden 3 territoria opgegeven (Vogeljaar 6-82), doch dit is veel te laag.

De laatste jaren werden geregeld circa 15 territoria geteld. Ook vóór 1951 enkele malen in de omgeving waargenomen:

begin apr. 1904 1 ♂ bij Haarlem (De Lev. Nat. 10-144); 3 mei 1943 een zingend ex. Driehuis en 1 ex. Aerdenhout (ibidem 40-54).

336. Goudvink *Pyrrhula pyrrhula*

Zeer zeldzaam, als broedvogel: slechts één broedgeval in 1914 te, Noordwijkerhout (Ardea 3-98).

Wel worden er soms waarnemingen in de broedtijd gedaan, zoals:

4 en 11 mei 1935 paartje aan Oosterduinweg, Aerdenhout;
mei 1943 zingend ex. te Driehuis (De Lev. Nat. 48-30);
2/3 juni 1943 zingend ex. Aerdenhout (ibidem 48-54).

In herfst en winter zeldzaam, sommige winters iets algemeners; in winter 1959/60 en 1960/61 zijn geregeld kleine troepjes waargenomen in Bloemendaal en in de AWduinen.

Pyrrhula p. pyrrhula

Voor de eerste waarnemingen voor ons gebied (8 ex.) in febr. en mrt. 1962 zie Limosa 37-56).

337. Roodmus *Carpodacus erythrinus*

Eén waarneming van ♂ in okt. 1860 te Overveen (Avifauna Neerlandica 1908-16).

339. Kruisbek *Loxia curvirostra*

Onregelmatige gast; begin der invasies in de zomer, meestal eind juni- begin juli; zo talrijk in 1930 vanaf half juni.

Verder: zomer 1935, 1939, 1941, aug. sept. 1942, eind mei 1955, veel in 1956.

340. Grote kruisbek *Loxia pityopsittacus*

Enkele vondsten en waarnemingen:

29 sept. en 3 okt. 1901, Bloemendaal (Zie Ardea 50-98);
24 mrt 1963 adult ♂, juveniel ♂ en ad. ♀ waargenomen in AWduinen (Vogeljaar 11-130).

341. Witbandkruisbek *Loxia leucoptera*

Eén waarneming van 10 ♂♂ bij Bloemendaal op 17 sept. 1889

(Org. C.N.V. 5-69) en 1 ♀ begin okt. 1963 gevangen in de Zilk.

342. Vink *Fringilla coelebs*

Algemene broedvogel en zeer talrijke doortrekker; wintergast in wisselend aantal.

343. Keep *Fringilla montifringilla*

Doortrekker vanaf midden sept.; sterk in aantal wisselend. Ook als overwinteraar niet regelmatig.
Als late voorjaarsdata noemen wij:
1 mei 1931 ♂ Groenendaal, Heemstede en
3 mei 1942 een ex.
eerste helft juni 1963 1-2 ex. Santpoort (Vogeljaar 11-130).
Twee juliwaarnemingen:
1-29 juli 1942 een ex. te Aerdenhout (Ardea 32-249);
9 juli 1944 een ♂ te Haarlemmerliede (ibidem 34-393).

344. Huismus *Passer domesticus*

Zeer talrijke broedvogel.
Regelmatig kleine aantallen waargenomen op herfsttrek.

345. Ringmus *Passer montanus*

Vrij talrijke broedvogel aan binnenduinrand en in poldergebied bij boerderijen.
Trekt in vrij grote aantallen door van 2e helft sept. tot eind nov. Ook in de winter aanwezig.

347. Spreeuw *Sturnus vulgaris*

Zeer talrijke broedvogel. Trekt in massale aantallen door.
Ook in de winter in flinke aantallen aanwezig.
Winterslaapplaatsen o.a. moeras Haarlemmerliede, eendenkooi Vijfhuizen, Hartekamp e.o.

348. Rose spreeuw *Pastor roseus*

Slechte één oude waarneming:
14 juli 1856 een adult ♀ te Bloemendaal (De Ned. Vogels I-80).

349. Wielewaal *Oriolus oriolus*

Vrij algemene broedvogel in het duin en in de binnenduinrand. Soms tot dicht bij de stad: zo in 1944 broedend „Huis met de Beelden" bij Haarlemmerhout.
Vroege voorjaarsdatum is 27 apr. 1941, 1 ex. AWduinen.
Op trek enkele malen in Haarlemmermeerpolder 9 aug. 1937 ex bij Hoofddorp en 28 aug. 1949 ♂ richting zw in de Haarlemmermeer (Limosa 22-375).

351. (Zwarte) kraai *Corvus corone*

Broedvogel in klein aantal, vrnl. langs binnenduinrand, doch ook in Haarlemmerhout; daar in 1943 zelfs 4 nesten (Ardea 33-197). In latere jaren ook onregelmatig in Noorderhout. Op trek geregeld in kleine aantallen waargenomen blijkens de trekverslagen van de Vogelwerkgroep Haarlem.

(Bonte Kraai *Corvus corone cornix*

Na enige jaren minder talrijk te zijn geweest, thans weer vrij talrijke doortrekker en wintergast, vanaf begin okt. (vroegste datum 1 okt.) tot in het begin van mei.
Zeer laat zijn: 23 mei 1954, 1 ex. strand Noordwijk (Ardea 43-260) en 28 mei 1955, 1 ex. in AWduinen (Limosa 30-83).

352. Roek *Corvus frugilegus*

Vroeger algemene broedvogel in kolonies; in Haarlem in de jaren voor 1940 40-90 nesten.
In 1944 nog circa 50 nesten in en om de stad (Ardea 34-378). Zijn in de stad systematisch verstoord; thans slechts enkele verspreide nesten aanwezig. Ook geen kolonies meer bekend uit de omgeving. Doortrek meestal eind okt. en in nov. Bij vorst vaak „rushes".

353. Kauw *Corvus monedula*

Broedt algemeen aan binnenduinrand, in Haarlemmerhout en op talrijke plaatsen in de stad. Aantal lijkt toe te nemen.
Talrijke doortrekker in de herfst.

354. Ekster *Pica pica*

Vrij algemene broedvogel en standvogel in het duin.
Is in de oorlogsjaren (geen afschot) sterk in aantal toegenomen.

355. Notenkraker *Nucifraga caryocatactes*

Invasiegast; laatste invasie 1954/55 (Ardea 43-145); nog in 1955/56 in ons gebied aanwezig (Ardea 44-245).
Oudere waarnemingen zijn:

begin dec. 1931 en 10 febr. 1932 1-2 ex. AWduinen, Bloemendaal enz. (De Lev. Nat. 36-287, ibidem 36-399 (De Ned. Vogels I-70);
10 febr. 1933 2 ex. AWduinen (Org. CNV 6-116);
10 dec. 1933 2 ex. aldaar (De Lev. Nat. 38-229).

356. Vlaamse gaai *Garrulus glandarius*

Algemene broedvogel, ook in Haarlemmerhout. Gehele jaar aanwezig.
In sommige jaren sterke doortrek en dan in de winter vaak talrijk zo bijv. herfst 1937 en herfst 1955.

● *Het adres van de samenstellers luidt: W. J. Akkerman, Jan Steenstraat 99, Haarlem en Drs. F. Niesen, Vredenhofstraat 4, Haarlem.*